

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA DOLGOZAT

**Egy leendő zenei-és iskolai könyvtárpedagógus tiszteletadása Szőnyi Erzsébet
zeneszerzőnek:**

**“A didergő király” meseopera értelmezése
a XXI. századi gyermekolvasókkal**

2014

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. A 90 éves Szőnyi Erzsébetről	5
2.1. Életéről	5
2.2. Gyermekoperáiról.....	6
2.3. Kodály Zoltán hatása a zeneszerzőre és a zenepedagógusra, kettejük kapcsolata.....	7
3. Amit egy könyvtárpedagógusnak feltétlenül tudnia kell: a feldolgozandó anyag kortörténeti, irodalmi háttere	8
3.1. Az eredeti mese és alkotója, Móra Ferenc	9
3.2. Orbán Éva verses mese-adaptációja	10
3.3. Szőnyi Erzsébet “ <i>A didergő király</i> ”-ról	11
4. Amit egy zenei könyvtári foglalkozást tartó könyvtárpedagógusnak feltétlenül tudnia kell: a zenei anyag értelmezése.....	12
4.1. Zenei jellemábrázolás - A mese kezdete	12
4.2. A király első panasza és a nép alárendelt szerepe	15
4.3. Az udvari bolond.....	17
4.4. A nép, aki teljesíti a királyi parancsot	17
4.5. A király második panasza	18
4.6. A király utolsó panasza	21
4.7. A háztetők megcsonkítása.....	21
4.8. A kislány megérkezése – lírikus kép.....	24
4.9. A király és kislány közötti kapcsolat kialakulása.....	25
4.10. A király felmelegedése	26
4.11. A király boldogsága	27
5. Népzenei hatás “ <i>A didergő király</i> ” meseoperában	28
6. A zenemű aktualitása és feldolgozása napjainkban	31

6.1. Hipotéziseim, kérdéseim	31
6.2. A Móra-Szőnyi-Orbán mese/meseopera három különböző szempontú könyvtári órán történő feldolgozása	32
6.2.1. A) Foglalkozástervezet:	33
Móra Ferenc: “A didergő király mese” - Orbán Éva vers feldolgozása a könyvtárban (Irodalmi, könyvtárhasználati megközelítés)	33
6.2.2. B) Foglalkozástervezet:	41
Szőnyi Erzsébet: “A didergő király” <i>meseopera zenei könyvtári feldolgozása</i> normál osztályba járó gyerekekkel (Zenei, irodalmi, könyvtárhasználati megközelítés).....	41
6.2.3. C) Foglalkozástervezet:	50
“A didergő király” mese/meseopera erkölcsi mondanivalójának napjaink problematikájára aktualizált (szegénység-gazdagság, szeretetlenség-jószívűség) könyvtári feldolgozása (Etikai megközelítés).....	50
7. Összegzés	57
8. Mellékletek	57
8.1. Bibliográfia.....	57
8.2. Webográfia	58
8.3. A harmadik foglalkozás (Etikai megközelítés) mellékletei	60
9. „A didergő király” meseopera előadásai.....	63
9.1. Az utóbbi 10 év magyarországi bemutatói, előadásai.....	63
9.1.1. “A didergő király” előadás visszhangja (Miskolc, 2009.).....	63
9.1.2. „A didergő király” - A Rókusi Általános Iskola előadása (Szeged, 2014.).....	64
9.3. Interjúk a Szegedi Rókusi Általános Iskola előadóival.....	66
9.3.1. A felkészítő tanárral, Dr. Liptákné Klement Ágnessel:.....	66
9.3.2. Interjú az előadásban szereplő gyerekekkel	69
10. Kodály Zoltán és Szőnyi Erzsébet gondolatai a zenéről és a zenepedagógiáról	73

1. Bevezetés

Gyermekkoromtól szorosan kötődtem az irodalomhoz és a zenéhez. Jövendő élethivatásomban szeretném e kettőt összekapcsolni. OTDK dolgozatomban ezért választottam egy olyan témát, amelyben e két művészeti ág összefonódik. Így esett választásom Móra Ferenc: A didergő király meséjére, amelyben először az erkölcsi mondanivaló ragadott meg, s ösztönzött arra, hogy még többet foglalkozzam vele.¹ Amikor tudomásomra jutott, hogy e műnek meseoperai változata is van, megszületett végső elhatározásom: először magam, majd tanítványaim és az iskolai könyvtárba járó gyerekekkel fogom megszerettetni e kisoperát.² Ehhez az is hozzájárul, hogy elméleti tanulmányaim és szakmai gyakorlataim során ismertem meg a zenei könyvtárak egyik gondját, hogy a könyvtárosok vagy zenei végzettségűek - és ekkor nehézségeik vannak a könyvtári munkafeladatok ellátásában-, vagy könyvtárosi diplomával rendelkeznek, ekkor viszont nehezen boldogulnak a zenei szakfeladatokkal. Ez a magyarázata annak is, hogy az iskolai könyvtárakban ritkán szerveznek zenei-könyvtári foglalkozásokat. Mivel zenei, könyvtárosi, könyvtárpedagógiai képzésben veszek részt, dolgozatomban kísérletet teszek arra, hogy a fent említett irodalmi téma komplex feldolgozását ismertessem három egymásra épített könyvtári foglalkozás keretében. Ennek során nemcsak tapasztalataimról számolok be, hanem bemutatom azt az előzetes zenei-irodalmi felkészülést, zenei elemzéssorozatot is, amely nélkülözhetetlen egy-egy zenei-könyvtári foglalkozás megtartásához. Témaválasztásom egyik aktualitását az adja, hogy a kodályi tanítást egy életen át megőrző és ápoló Szőnyi Erzsébet zeneszerző ebben az évben töltötte be 90. születésnapját.³ A másik aktualitás Móra Ferenc halálának 80. évfordulójához köthető.⁴

Dolgozatom egyúttal tisztelgés a zeneszerző előtt, akinek zenepedagógiai munkássága azért van nagy hatással rám, mert napjainkig hűen követi mestere, Kodály Zoltán zeneszerzési és zenepedagógiai elképzeléseit. Ahogy ő mondja: sok, gyerekeknek szóló darabot írt; „értékes szövegen nyugvó, erkölcsi mondanivalót tartalmazó, ... olyan nehézségi fokú, művet, hogy ne gúgyögjön, de fejlesszen...”. (Szőnyi, 2014.) Szembesülve a PISA és egyéb vizsgálatok negatív szövegértési eredményeivel, az olvasási kedv csökkenésével, a lineáris olvasás szekvenciálissá

¹ Konzulens tanárom hívta fel figyelmemet, hogy a művet megzenésítette Szőnyi Erzsébet zeneszerző.

² Az interneten megjelenő cikkek egy része tévesen oratóriumnak nevezi a műfajt.

³ Ez alkalomból ismét több helyen bemutatták meseoperáit. Az előadások többségében *A didergő király* meseoperát láthatták az érdeklődők. (pl. Miskolc, Fazekas Általános Iskola; Szeged, Rókusi Általános Iskola stb.)

⁴ Móra Ferenc 1934-ben halt meg.

válásával, munkám további részében választ keresek arra, hogy egy több mint 80 évvel ezelőtti mese, amelyet 1960-ban zenésített meg Szőnyi Erzsébet, aktuális lehet-e napjainkban? Van-e máig tartó hatása? Érti-e, értheti-e a netgeneráció?

A meseoperát 2014-ben előadó általános iskolásokkal és az egyik könyvtári foglalkozásomon a meseopera újraértelmezését végző 9-10. osztályos gimnazistákkal készített interjúk meggyőző és elgondolkodtató választ adnak kérdéseimre.

2. A 90 éves Szőnyi Erzsébetről

2.1. Életéről

*"Nem hangulat szerint dolgozom, hanem naponta."*⁵

Budapesten született 1924. április 25-én, művészetkedvelő családban. Magyar zeneszerző, zenepedagógus, karvezető és zeneművész. Korán megmutatkozott zenei tehetsége és érdeklődése, ezért a Budapesti Zeneakadémiára jelentkezett. Viski Jánosnál zeneszerzést, Szegedi Ernő és Weiner Leó professzoroknál zongorát, Kodály Zoltánnál népzénetet tanult. Az 1940-es évek végén ösztöndíjjal Párizsban képezte tovább magát, ahol taníthatott is volna⁶, de úgy érezte, rá itthon van szüksége a nemzetnek, élete hazájához kötődik, ezért visszajött Magyarországra. 1945-től a Zeneakadémia tanszékein tanított, vezette a középiskolai énektanár- és karvezetőképző tanszakot. Legfontosabb célja az volt, hogy a Kodály-koncepció mindenfelé ismertté váljon a világon és hogy a kodályi pedagógia elvein nevelődjön az új generáció. Pályája során egyaránt nagy szerepet kap a zeneszerzői és a pedagógiai munka is: "... A tanítás és a zeneszerzés egyformán fontos számomra, de az élet úgy hozta, hogy többnyire előnyben kellett részesítenem a pedagógiai feladataimat."⁷ Zeneszerzőként vokális műfajai a legismertebbek: négy opera (*Dalma*, *Firenzei tragédia*, *Adáshiba*, *Elfrida*), két oratórium (*Babilon*, *A hazug*

⁵ Szőnyi Erzsébet zeneszerző és zenepedagógus. A Hegyvidékújság cikke Szőnyi Erzsébetéről.

<<http://www.hegyvidekuj sag.eu/kultura/szonyi-erzsebet>>[2014. 06. 20.]

⁶ Ezzel kapcsolatban Kodály mondatát idézte többször is: "Vérségi kötelék nem fűz Magyarországhoz." Az ő ősei nem Magyarországon éltek: az édesapja, s az apjának a családja német volt; a nagyanja délvidéki; a nagyapja pedig bolgár. Többször is hangoztatta, hogy ő nem attól magyar, hogy itt született, hanem mert annak vallja magát s a magyar kultúra szelleméért sokat tesz. Egész életében Magyarországhoz kötődött, s hogy itt maradt, az Kodály Zoltán személyes példájának, életműve, zenepedagógiája iránti szeretetének és tiszteletének köszönhető. V. ö.: A Hír Tv interjúja Szőnyi Erzsébettel. *90 éves lett Szőnyi Erzsébet*.

<<http://mno.hu/10perc/90-eves-lett-szonyi-erzsebet-1228235>> [2014. 07. 14.]

⁷ Szőnyi Erzsébetet köszöntötték.

<http://fidelio.hu/edu_art/hirek/szonyi_erzsebetet_koszontottek>[2014. 06.25.]

katona), kórusokra írt művek, gyermekoperák és egyéb gyermekművek⁸, dalok, kantáták, misék és színpadi darabok. Hangszeres művei közé tartoznak a szólóhangszerre írt művek, zenekari és kamaraművek, versenyművek zongorára, orgonára. Pedagógiai munkássága és a magyar zenei kultúra gazdagítása érdekében tett erőfeszítésekért és munkájáért Liszt-, Erkel-, Bartók-Pásztory –Prima, -Kossuth- a Nemzet Művésze díjjal tüntették ki.

2.2. Gyermekoperáiról

„El kell találni azt a színvonalat, amelyben [a gyerekek] leginkább örömeiket lelik, de amely ugyanakkor zenei fejlődésüket szolgálja.”⁹

A gyermekopera műfaját Magyarországon Szőnyi Erzsébet teremtette meg. Zeneszerzőként máig fontosnak tartja, hogy megfelelő terjedelmű és könnyen énekelhető legyen egy gyermekdarab. Ha túl könnyű, az nem jó; ha túl nehéz, abban könnyen elfáradnak a gyerekek, s nem lesz megfelelő kedvük és hangulatuk hozzá. Fontos, hogy általuk előadhatók és olyan egyfelvonásos darabok legyenek, „amelyek azt a zeneszerzői virtuozitást igénylik, amellyel úgy tehető változatossá és dramaturgiailag árnyalttá a zenés történet, hogy a zenei szövet ráférjen a gyermek hangjára és beleférjen hangszertudásába.”¹⁰ Olyan műveket akart írni, amelyet a gyermekek meg tudnak tanulni, de az életkoruknak megfelelő erőfeszítések árán, mert „annak nincs értelme, hogy csak kirázzák a kisujjukból”.¹¹ Több ilyen színpadi zenét komponált számukra. Időrendben: *A makrancos királylány* (1957); legismertebb gyermekoperája *A didergő király* (1959); *Az aranyszárnyú méhecske* (1974); *Az igazmondó juhász* (1974). A *Makrancos királylány* megírására Serényi Emma énektanár¹² kérte fel. A sikeres bemutatás egyre jobban ösztönözte, hogy továbbra is ebben a műfajban alkosson. Zenepedagógusi munkássága segítette abban, hogy könnyen megtalálja az utat a gyermekek szívéhez. Véleménye szerint a zenepedagógiának kell megteremtenie a szépet a gyermekek számára, segítenie kell elválasztani

⁸ Az ifjúság különféle korcsoportjai számára ugyancsak több vokális művet komponált és mivel egész életében végigkísérte az irodalom és a képzőművészet iránti szeretete, versek megzenésítésén gondolkodott. Kíváncsi volt arra, hogy hogyan fejezi ki magát a költő, s ezt hogyan lehetne hangokkal és zenével éreztetni. Ady Endre: *Új várak épültek* c. verse volt az első megzenésített műve, de további zeneszerzőktől is szeretett ötleteket meríteni, mint például Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád, Juhász Gyula, Nemes Nagy Ágnes és Tóth Eszter.

⁹ Ferenc Zsófi: *Szeretet és jószág* : Interjú Szőnyi Erzsébettel. Miskolci Operafesztivál 2009.
<http://www.operaportal.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=38278:szertet-es-josag&catid=11:intervju&Itemid=15> [2014. 07. 01.]

¹⁰ Hollós Máté (2009): *Szelidség és szigor. A 85 éves Szőnyi Erzsébet* köszöntése.
<<http://epa.oszk.hu/00800/00835/00136/2887.htm>> [2014. 07. 07.]

¹¹ u. o. [2014. 07. 07.]

¹² Serényi Emma (1915-2000) énektanár a Budapesti Erzsébetvárosi Kéttannyelvű Általános Iskola, Szakiskola és Szakközépiskolában, majd a Veres Pálné Gimnáziumban tanított.

a jót és a rosszat egymástól. Nélkülözhetetlen a kora gyermekkori zenetanulás, az értékek átadása. Napjaink változó zenei élete aggodalommal tölti el, mert a média “eluralja az ifjúság életét, így kérdés, milyen szerepe maradhat a komolyzenének, és mi lesz a zenei neveléssel.”¹³ A technikával a művészet nem tud lépést tartani: a komolyzene nem foglalja le az embereket úgy, mint korábban. Változtak a körülmények, de a zeneszerző bízik a zenetanárok munkájában: igényes tananyagon, tudatosan és lelkiismeretesen kell tanítani, ezt a gyermekek is értékelni fogják. A technika világa sokféle lehetőséget kínál, ezért a tanároknak és a médiának tudatosan és összehangoltan kellene irányítani a gyerekeknek gondolkodásmódját, nagy hangsúlyt helyezve művészeti nevelésükre. Mert szerinte, “a művészet nem változik, és az az igény sem szűnik meg az emberekben, hogy a művészettel kapcsolatba akarjanak kerülni.”¹⁴ Elképzeléseihez, munkamódszeréhez, pedagógiai elveihez - itt is Kodály és Bartók útját követve -, egész életén át következetesen ragaszkodik, mert a két gényusz nehézségekkel és küzdelmekkel teli életét és annak eredményét ismerve, igazolva látja akár az ellenszélben is végzett munka értelmét. Ezért bízik abban, abban, hogy minden jobb irányba javulni fog. Ez pedig a tanártól függ, “a jó példákból kell kiindulni, hál’ Istennek, vannak.”¹⁵

2.3. Kodály Zoltán hatása a zeneszerzőre és a zenepedagógusra, kettejük kapcsolata

“Próbáljuk meg az ifjúságot jó zenére tanítani, amilyen korán csak lehet. Jó tanárok mellett ehhez jó irodalom is szükséges, amely a gyermekeknek és a hallás-gyakorlásban kezdőknek hozzáférhető. Sok időt fordítottam arra, hogy kórusokat írjak gyermekeknek és iskolai énekkönyveket állítsak össze.”¹⁶

Kodály Zoltán elképzelései nagy hatással voltak a zeneszerzőre. Legelőször a Zeneakadémián kapott megbízást: Kodály népzeneóráit helyettesítette. Kialakult köztük a szakmai bizalom, “az az elvághatatlan szál, amely a *Tanárnő* egész pedagógiai működését a *Tanár úréhoz* kapcsolta”¹⁷, hiszen Kodály különlegesen sok időt szánt a gyermekek nevelésére s az iskolarendszer reformjára. Zenei és írásos életművének legnagyobb része ugyancsak tudatos nevelő szándékkal, pedagógiai céllal készült.

¹³ Szőnyi Erzsébetet köszöntötték. <http://fidelio.hu/edu_art/hirek/szonyi_erszebetet_koszonottok> [2014. 06.25.]

¹⁴ 90 év a komolyzenében: Szőnyi Erzsébet. <<http://mno.hu/grund/90-ev-a-komolyzeneben-szonyi-erszebet-1227023>> [2014. 07. 15.]

¹⁵ Szőnyi Erzsébet életműve. Az Erdélyi Tündérkert Alapítvány és a Marosszéki Kodály Zoltán Gyermekkar Közös honlapja. <http://www.erdelyitunderkert.hu/szonyi_erszebet>[2014. 07. 10.]

¹⁶ Szőnyi Erzsébet: Kodály Zoltán nevelési eszméi. Budapest: Tankönyvkiadó, 1984. 65.

¹⁷ Hollós Máté i. m. <http://www.muzykalendariu.hu/muzyka/index.php?area=article&id_article=2887>[2014. 07. 10.]

A két zenepedagógus munkájában a sok párhuzamosság közül a számomra, a leendő pedagógus számára a legmeghatározóbbak:

- Egyaránt fontosnak tartották, hogy az embereket közel hozzák a zenéhez, s mindezt a gyerekeken és az ifjúság zenei nevelésével kívánták megalapozni. Mindkettejük munkásságában ezért különlegesen fontos helyet foglal el a legfiatalabb korosztály zenei nevelése.
- Szőnyi Erzsébet zenepedagógiai pályáján arra törekedett, hogy népszerűsítse a Kodály koncepciót.

Ez utóbbi ugyan világszerte nagyon ismertté és követni valóvá vált, de napjainkban itthon egyre rosszabb a helyzet. “Annak a zeneoktatásnak, amely még néhány évtizede is működött Magyarországon, mára csak az árnyéka maradt meg.”¹⁸ - nyilatkozik többször is Szőnyi Erzsébet. Régebben, amikor több ének óra volt, nem volt ennyi gond. Az ének-zene oktatás régebben úgy működött, ahogyan Kodály elképzelte. A nevelést kiskorban kell elkezdni: a napi éneklés, zenélés, a közösséghez való tartozás sok pozitív hatást ad a gyermek számára. Ez volt a legalkalmasabb a harmonikus személyiségfejlődéshez. Kodály mindig is fontosnak tartotta a zenei előképzőt, s a zenei képességek fejlesztését. A zene nélkülözhetetlen minden nap, akár a testmozgás is. Olyan alapokkal akarta ezt megvalósítani, amely a gyerekekhez közel áll: a népdalénekléssel és a relatív szolmizáció segítségével. Úgy kell megtanulniuk énekelni, hogy saját adottságaikat hasznosítani tudják. A nevelési koncepció egyik alapelve ma már nem működik, nem mindenki részesül megfelelő zenei nevelésben. Vannak iskolák, ahol még dolgoznak lelkes pedagógusok, de a nagyobb változáshoz még sok ilyen pedagógus kellene.

3. Amit egy könyvtárpedagógusnak feltétlenül tudnia kell: a feldolgozandó anyag kortörténeti, irodalmi háttere

„Jung mélylélektani irányzata szerint az archetipusok és a kollektív tudattalan szimbólumai fejeződnek ki a mesékben, s ezzel az emberiség általános problémáira kínálnak megoldásokat.”¹⁹

A mese, hatással van a gyermek beszédének fejlődésére, képzelőerejének alakulására, a személyiségfejlődésére, szociális kapcsolatainak fejlődésére és érzelmi gazdagodására. A gyerekek a mesék hallgatása közben levonhatják a saját következtetéseiket, hogy a szereplők

¹⁸ Szőnyi Erzsébet: *Zenepedagógiánk jelene és jövője [2010]: Összefoglaló-gondolatébresztő-vitaindító.* <http://www.muksikalendarium.hu/muksika/index.php?area=article&id_article=3109>[2014. 07. 20.]

¹⁹ N. Davis, L. Simms, H. Korbai: *Az aranytők: Terápiás történetek és mesék traumát átélt gyerekeknek.*1. Bp. L'Harmattan Kiadó - Mosoly Alapítvány, 2010. 26.

különböző tettei milyen következményekkel járhatnak. Fantáziaviláguk, érzelmi intelligenciájuk, ismereteik fejlődése során olyan helyekre repíti őket, ahol még soha nem jártak és nem is fognak járni. A mese *Hol volt, hol nem volt* kezdet a hallgatót átvezeti a valódi életből a mese világába. Móra Ferenc *A didergő király* meséjében erre a „Mese, mese, mátká, pillangós határba...” kezdés utal; Szőnyi Erzsébet meseoperájában a *Hol volt, hol nem volt* zenei illusztrációt látjuk. A mese majdnem mindig titokzatos marad: nem említenek benne konkrét, megnevezett országot és népet. *A didergő király* mesében is Nekeresd országban zajlik a történet, amely Nevenincs királyról szól.

Az alsó és felső tagozaton különböző mesékkal találkoznak a gyerekek: először a varázsmesékkal, majd később az önismerettel kapcsolatos mesékkal. Ezek az erkölcsi magatartásra nagyon jól hatnak. A gyermekek ebben a korosztályban döntéseket hoznak, önmagukért vállalnak felelősséget. A mesék sokat segítenek abban, hogy önmagukat jobban megismerjék és másokra is figyeljenek. Az ilyen történeteket a fabula mesékhez soroljuk, melyek tanító célzatúak és történetük gyakran kitalált, nem valós. A fabula mindig megvilágít „valamilyen világi vagy vallási életbölcsséget, életszabályt.”²⁰ *A didergő király* is ilyen mese, az életbölcsség nagy szerepet kap benne.

3. 1. Az eredeti mese és alkotója, Móra Ferenc

„Szívemben csak gyermekíró maradok mindig, még mikor vezércikket írok is.”²¹

Móra Ferenc (1879-1934) író, újságíró, régész, a 20. század magyar prózairodalom képviselője. Kiseb prózai műfajokban alkotott: novellák, elbeszélések, kisregények. Fiatalokról fiataloknak szeretett írni, s nekik is írt. Az olyan mesék, mint *A didergő király*, *Nagyhatalmú sündisznócska* varázslatos eszközeikkel súgják a gyermek fülébe a tanulságot: „a király csak akkor lehetett boldog, ha a népért élt; avagy többet ésszel, mint erővel, mint ahogy a „Nagyhatalmú sündisznócska” is hirdeti.”²² Móra Ferenc közvetlenségével, írói stílusával közel tudott jutni a gyermeki gondolat-és érzésvilághoz. Azért foglalkozott annyit a paraszti élet jellegzettségeivel, mert maga is paraszti környezetben nőtt fel. *A didergő király* mesében a parasztok, vagyis az egyszerű emberek és a gazdagok közötti különbség fejeződik ki, a szegény

²⁰ Aiszóposz tanmesék- fabulák 1.

<http://tanulas.network.hu/blog/tanulas_klub_hirei/aiszoposz_tanmesek_fabulak_1>[2014. 07.10.]

²¹ *Gyermek-és ifjúsági irodalom II: tanító és óvónőképző intézetek számára.* [Kovács Endre munkája]. Budapest: Tankönyvkiadó, 1964. 14-16 p.

²² u. o.

népet állította szembe a gazdag királlyal. Nemcsak anyagi, ahnem erkölcsi szinten is. A király nem tudta, mit jelent szegénynek lenni. Mindene megvolt, csak a szeretet hiányzott az életéből. A mese végén kiderül: az egyszerű emberi érzések mindennél fontosabbak. A pénznél is. A mesékben nélkülözhetetlen, hogy egyszerű és pontos legyen a fogalmazás. Móra ennek mestere volt. A *didergő király* mesében érthető, hogy az író mit akar elmondani, s éreztetni. Egyszerűségével juttatja el szándékait a hallgatóig. Egyszerű a fogalmazás, de a felépítése különleges, melyet a költői jelzők és szópárok, ikerszavak, metaforák, a mesei toposzok alkalmazása megerősít.²³

3.2. Orbán Éva verses mese-adaptációja

.... a "szoros fordítás", adaptáció ...követelménye azon alapul, hogy az alkotó a legfontosabb, a fordító csak az ő tolmácsa, míg a szabad fordítás (az adaptáció) koncepciója azon, hogy az olvasó és a hatás a fontosabb."²⁴

Az alapgondolat az írótól származik. A mesét Orbán Éva verses mesévé gyúrta át. A tartalom ugyanaz mint a mesében, csak a szóhasználatban és a szöveg formálásában látható a különbség. Mindketten hasonló stilisztikai eszközöket használnak az azonos mondanivaló kifejezéséhez. Az adaptációk létrehozásánál fontos tényező, hogy a szövegíró tudja, milyen műfajhoz kell írnia és költenie. A mesében és a versben is vannak rímek, ez teszi őket még érdekesebbé a gyerekek számára és ez utóbbi segíti az énekes előadásmódot. Ezért kérte fel maga Szőnyi Erzsébet Orbán Évát a Móra mese átdolgozására.²⁵ Ezt a verses mesét zenésítette meg a zeneszerző. A kottában látható, hogy a vers szövegét szabadon kezelte a zeneszerző, ugyanis a zenei elképzelések szabják meg, hogy milyen terjedelmű-, milyen jellegű szöveget használ fel a zeneszerző. Orbán Éva megfelelő terjedelmű szövege jól adaptálódik a zenéhez. A versben megtalálhatók azok a gondolatok, amelyek a mese szövetét alkotják: a király fázik, a nép keresi a megoldást, különböző emberektől várja a segítséget, majd megjelenik a kislány és a szeretet átmelegíti szívét. Az életbölcsség, amely Móra Ferenc meséjéből származik, érezhető itt is. A mesében lévő rímek, s költői jelzők végigkövethetők a zenei műben is: pl. Nekeresd népe az év minden

²³ Ilyen költői jelzőket használ: Pillangós határba, fehér szakállába, aranyos palástom, meleg kemence, didergő király, szóló szőlő, mosolygó alma, csengő barrack, aranyos kandallón, farkasbőr bundába. Szópárok a mesében: mese, mese..., lelte-rázta, keze-lába, Urunk-Királyunk, életem-halálom, icike-picike.

²⁴ Burján Mónika: A fordításról való gondolkodás története Magyarországon 1787-1883 között
<http://doktori.bibl.u-szeged.hu/81/1/de_1267.pdf>[2014.10.10.]

²⁵ „Megkértem Orbán Évát, szedje verse a Móra-mesét. Így született ez a darab.” In: Ferencz Zsófi: Szeretet és jószág : Interjú Szőnyi Erzsébet zeneszerzővel
<http://www.operaportal.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=38278:szeretet-es-josag&catid=11:interjuk&Itemid=15>[2014.08.10.]

napját búbanatban élte; Hamarosan csendült, mennydörögve zendült az égis éő tűz...; Rossz bácsi vagy te király bácsi”; Nézzetek csak oda, lekívákozík a királyról a suba...

Mindkét szerző fontosnak tartja kiemelni a szeretet erejének megmutatását: nem a gazdagság és az önzés, hanem a tiszta emberi cselekedet és a jó szándék győz. A zeneszerzőt szintén ez az eszmekép ragadta meg. Ezért akarta a maga zenei eszközeivel mindenki számára elérhetővé akarta tenni éppen ezt a mesét, amelynek két jellemző jegye a “hidegség”, mint a magány és a “melegség”, mint a szeretet jelképe. A mű további szépségéhez hozzájárul, hogy a zeneszerző népdalokat alkalmaz a mű végén, amelyek a zenei műnek még különlegesebb hangzást adnak.

3.3. Szőnyi Erzsébet “A didergő király”-ról

Az, “hogy egy hideg, didergő király hogyan lényegül át, amikor először találkozik a szeretettel. Ez az, ami Móra Ferenc meséjében is olyan csodálatosan megnyilatkozik, és ez fogott meg engem is.”²⁶

Az egyfelvonásos meseopera 1959-ben keletkezett. A mai zeneoktatás nehézségei miatt egyre kevesebb helyen tudják előadni ezeket a zeneműveket. Ennek ellenére az utóbbi években mind a négy meseoperája bemutatásra került. Különleges élményt nyújtott a zeneszerző számára a 2009-ben bemutatott *A didergő király* meseoperája a Miskolci Operafesztivál keretében. A vele készített interjúban pozitívan nyilatkozik az előadásról: “Igazán elbűvölt ez az érdekes és tartalmas színreállítás. Már sokféle verzióban láttam ezt a darabot, és az az érzésem, hogy most nagyon eltalálták. Külön tetszett, hogy a gyerekek képzőművészeti képességeit is megmutatták az előadásban. Szépek voltak a rajzaik.”²⁷ Minél több képességet kell fejleszteni a gyermekekben, hogy komplexebb személyiségek legyenek. Ez a meseopera lehetőséget ad minderre, s ezzel a lehetőséggel éltek is a felkészítő tanárok. Az előadás azért tetszett különösen a zeneszerzőnek, mert úgy érezte, hogy a gyermekeknek is élményt nyújtott, amelyek a későbbi évek során is megmaradnak számukra, s zenekedvelők maradnak. Ezt is Kodály Zoltán véste a lelkébe: “Amikor általános iskolás korban éri a gyerekeket valami jelentős pozitív zenei élmény, az meg tud maradni, és kihat egész további zenei életükre.”²⁸ Megállapítása szerint, “A

²⁶ U.o.

²⁷ 90 év a komolyzenében: Szőnyi Erzsébet.

<<http://mno.hu/grund/90-ev-a-komolyzeneben-szonyi-erzsebet-1227023>> [2014. 07. 15.]

²⁸ Szeretet és jószág. Interjú Szőnyi Erzsébettel.

<http://www.operaportal.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=38278:szeretet-es-josag&catid=11:interjuk&Itemid=15> [2014. 07. 01.]

valóságos, mindenki számára elérhető zenei kultúra [...] elsősorban az ének-zenei általános iskolán keresztül jut el mindenkihez.”²⁹

4. Amit egy zenei könyvtári foglalkozást tartó könyvtárpedagógusnak feltétlenül tudnia kell: a zenei anyag értelmezése

4.1. Zenei jellemábrázolás - A mese kezdete

“Ha a nevelés valamelyik ága igazán igényli a türelmes, aprólékos munkát, akkor ez éppen a zene.”³⁰

„A Didergő király” meseopera szereplői: a mesélő, a király, a nép, az orvos, a bolond, a kislány.

Nem lehet véletlen, hogy a mű tempójelzése Moderato.³¹ A mese alaphangulatát idézi ez is éppúgy, mint a zenei kezdet. Mintha a “hol volt, hol nem volt” gondolat jelenne meg zenei kifejezéssel. Ebben hasonlít a prózai népmese kezdetéhez (1.ábra), amelyet itt legelőször a gyermekkar szólaltat meg.

1. ábra: A népmesei kezdés megjelenítése - tiszta hangközök (t₄)³² az őszinte, tiszta gondolatok kifejezésére

Forrás: saját szerkesztés

Majd továbbra is idézi a népmese kezdetét: szóhasználatában, a történet bevezetésében hasonlít rá. „Térdig érő fűben, topolyafák alatt, nefelejcs ringató csörgőpatak szaladt...”. Imitációs szerkesztés és párhuzamos mozgás van a szólamok között (2. ábra).³³ Az „Ez Nekeresd ország” szövegnél összeér a három szólam. Itt mondja el a szerző, hogy nem tudjuk, hol történik a

²⁹ Szőnyi Erzsébet: *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1984. 90.

³⁰ U. o. 38.

³¹ A zenét nem tanult könyvtárosok számára a zenei szakkifejezések magyarázatát a továbbiakban mindvégig Böhm László (összeáll.): *Zenei műszótár*. (Budapest : Editio Musica, 2000. reprint kiadás, 347p.) című könyve alapján adom meg. Moderato: mérsékelt tempóban, tempójelzés.

³² T₄: tiszta kvart.

³³ Imitáció (utánzás): Többszólamú zene egyik alapvető szerkesztési módja, amelyben a szólamok egymás után lépnek be azonos vagy csaknem azonos dallammal.

történet. Így történik ez a mesében is. A tempó allegro-ra³⁴ vált, amely gyorsabb, mint a moderato (mérsékelt):

Párhuzamos mozgás, imitációs szerkesztés

Továbbra is a mese kezdetére emlékeztet...

Összeér a három szólam

2. ábra: Imitációs szerkezet és párhuzamos mozgás („Összeér a három szólam”)

Forrás: saját szerkesztés

A fő mondanivaló a “Nekeresd népe az év minden napját búbánatban élte” résznél kezdődik (3. ábra). Megtudjuk, hogy mi történik az ismeretlen, Nekeresd országban. A tempójelzés szerint Meno mosso, amely azt jelenti, hogy kevésbé mozgékonyan kell előadni, mint az előző Allegro résznél. A 3. ábrán pirossal jelölt *disz*, *fisz*, *gisz*, *h* csúcshangok a bánat okozta egyre fokozódó feszültséget érzékeltetik.

³⁴ Allegro: vidám, gyors. Tempójelzés.

3. ábra: Egységes gondolat – homofón³⁵ szerkesztés

Forrás: saját szerkesztés

Felgyorsul a ritmus és a hangok is gyorsabban váltakoznak. Egyre jobban fokozódik a tempó, a feszültség is egyre nagyobb (4. ábra). A pirossal jelölt “á” csúcshang, valamint az “á-gisz-á” félhang lépés szemlélteti a fájdalmat.

4. ábra: A zongorajáték 16-od mozgása és a sűrűbb zenei anyag fejezi ki a nyugtalanságot

Forrás: saját szerkesztés

³⁵ Homofónia: eredetileg unisono éneklést jelent – ugyanazt a dallamot énekli minden szólam. Unisono: egy hangon, egybehangzóan.

4.2. A király első panasza és a nép alárendelt szerepe

Az igazi történet akkor kezdődik, amikor a király megszólal, bánatát énekli és segítséget vár: “Akármit csinálók, reszketek és fázom.” (5. ábra) Ezt ismétlődő akkordok támasztják alá. A tempo megváltozik: Maestoso, ma non troppo.³⁶

The image shows a musical score for a scene. The title at the top is "Maestoso - ma non troppo (con J. 12)". The score is written for voice and piano. The voice part is in the upper staves, and the piano accompaniment is in the lower staves. The lyrics are: "Akár - mit ci-nál - kó, re-sz-ke-ték és fá-zo-m, bí-da-lom - bí". The score is annotated with green and red boxes. A green box highlights the first line of the voice part, with a green arrow pointing to it and the text "A király bánata...". A red box highlights the piano accompaniment, with a red arrow pointing to it and the text "Kifejezési eszköz: ISMÉTLŐDŐ AKKORDOK".

5. ábra: “Akármit csinálók, reszketek és fázom...” - a reszketés érzékeltetése kis éles és kis nyújtott ritmusokkal

Forrás: saját szerkesztés

Sürgés, forgás, vidámabb pillanatok következnek, amikor mindenki segít, és keresi a gyors megoldást a király bajára. A “Kengyelfutók száza százegyfelé szaladt...” mutatja be a népek sietős munkáját (6. ábra). Egyre több hangot észlelünk a zongora szólamában. A tempó itt Vivace³⁷, sokkal élénkebb, mint az előbbi, ahol a király fenségesen szólalt meg:

³⁶ Maestoso, ma non troppo: Fenségesen, de nem nagyon.

³⁷ Vivace: élénken, gyorsan.

2/4-es ritmusban szólal meg ez a rész

A nép "sürgése-forgása"

...elátámasztja az ismétlődő hangok sorozata a zongora szólamában

6. ábra: Mindenki egyszerre, egy ügyért mozdul = homofon zenei szerkezet

Forrás: saját szerkesztés

Keresik a bölcseket, akiktől nem kapnak igazán sem jó választ, sem jó megoldást (7. ábra):

megismétlik a többi szövegek is: a megoldáskeresés fontosságát ez is mutatja

orvosság a király bajára

7. ábra: A zenei motívumok "egyetértő bólogatása" = zenei jellemábrázolás

Forrás: saját szerkesztés

4.3. Az udvari bolond

Ezután az udvari bolond jelentkezik, aki furfangosságával kitalálja, hogy segítsen a királyon. Zenei megoldásként ehhez “Giocoso”³⁸ karaktert írt elő a zeneszerző, amely nem véletlen, hiszen éppen annyire játékos a bolond karaktere, mint ahogyan a zeneműben érezzük. Ahelyett, hogy a király tenne változásokat önmaga érdekében, mástól várja a segítséget. Helyette az orvos szólítja meg a bolondot (8.ábra):

*Giocoso=Játékosan
A tempójelzés is mutatja a
bolond játékoságát,
furfangosságát.*

Orvos: *mf*
Hal-tal-e te bolond, mit csinálj?

Orvos kérdése a bolondhoz

A bolond Furfangos válasza itt érhető tetten először

Lényeges segítséget nem ad

8. ábra: Olyan válasz ez, mint ahogyan az egyszerű emberek gondolkodnak: furfangos, mellyel az a célja, hogy gondolkodásra készítse a királyt

Forrás: saját szerkesztés

4.4. A nép, aki teljesíti a királyi parancsot

A “Susogva, zizegve, lobogva...” rész fejezi ki ezt a hangulatot: a sietséget, a nép fürge munkáját (9. ábra). A tempo is átvált: Vivace-ra, amely jelzi azt, hogy vidáman, frissen látnak

³⁸ Giocoso: játékosan, tréfásan.

neki a munkának. A zene a felgyorsuló ritmusképletekkel, valamint a kétütemenkénti ismétlésekkel jeleníti meg a munkálatokat. Az ütemmutató is átvált negyed alapértékről nyolcadra, így a $\frac{3}{4}$ -ből $\frac{3}{8}$ -ad lesz.

9. ábra: A hármas lüktetés továbbra is jellegzetes, sejteti a folyamatos, sietős munkálatokat

Forrás: saját szerkesztés

4.5. A király második panasza

Mindeddig csak azt hallottuk, hogy a királyt körülvevő nép mit tesz uralkodójának jólété érdekében. Első panasza: “Akármit csinálók, reszketek és fádom” volt. Második megszólalásánál (10.ábra) már elmondja azt is, hogy didereg, miközben ismét másoktól várja a segítséget. A zongora szólama ütemeken át egyfajta monotonitással ismétlődik. Ez is utalás arra, hogy más nem létezik rajta kívül: csak az ő baja a probléma.

10. ábra: A király panaszkodását az ismételten Meno mosso-ra váltó tempójelzés is hangsúlyozza (Forrás: saját szerkesztés)

Tovább zajlanak a munkálatok: minden fejszével vágják a fát, hogy befűtsenek: a “Kipp-kopp, csattogott a fejsze” rész fejezi ki mindezt (11.ábra). Különleges effektust hallunk a zongora szólamban: a glissando-t, mellyel az egyik hang = *vágott fahasáb* csúszik a másikra = vagyis *a másik fahasábra*. Ezt hangsúlyozzák a gyakori nyolcad szünetek. A gyermekkar az ének mellett kap még egy feladatot: egyszerű taps-ritmusgyakorlatot, mellyel a fejszék csattogását, a fák tompa zuhanását illusztrálja a zeneszerző. A tempójelzés itt Giusto³⁹, hogy feszesen, ritmikusan kell előadni, jelezvén a kemény fizikai munkát.

2/4-es ütemmutató

Feszesen. A szövegmondás és a feszes ritmus érzékelteti a favágás menetét.

Az éneklés mellett a gyermekkar tapsol. Ritmusgyakorlat és ének, a többszólamúság egyik formája.

Glissando: csúsztatás az egyik hangról a másikra

A szöveg utal arra, hogy végzik a munkálatokat: mindenki tetterre kész

Külön feladat

11. ábra: Az ország valamennyi favágója serénykedik (Forrás: saját szerkesztés)

³⁹ Giusto: feszesen

A zongora szólamában felbontott akkordok követik egymást. Előbukkan egy további különleges eszköz: az előke⁴⁰, mely díszíti a dallamot (12. ábra). A ritmusok a jobb és bal kézben kiegészítik egymást:

12. ábra: A fűrész nyikorgó hangját és a fák jajgatását illusztráló előkék

Forrás: saját szerkesztés

A kandalló nagyon gyorsan elnyelte a sok fát, a nép törekvése hiábavaló volt. Ismét a “Susogva, zizegve” rész következik: majdnem teljesen ugyanúgy vannak beosztva a szólamok⁴¹, ugyanúgy harmonizálnak⁴² egymással, mint először. (13. ábra):

13. ábra: A felső szólam mondanivalóját folytatja a középső szólam, majd a három szólam mégegyszer együtt énekel

Forrás: saját szerkesztés

⁴⁰ Előke: a barokk korból származó, ma is használatos díszítés. Játékideje a főhang rovására megy, s nagyon rövid.

⁴¹ Szólam: az együtthangzások összetevője a többszólamú zenében. A zeneművekben egy hangszerre, vagy énekszólamra lebontott kotta.

⁴² Harmonizál: összhangban van, egyezik, összeillik valamivel.

4.6. A király utolsó panasza

A király fájdalmára továbbra sincs gyógyír: “Fűtsetek, mert megvesz az Isten hidege” (14. ábra). Továbbra is kilátástalan a helyzete, de ugyanolyan módon várja a változást, a zene is érzékelteti, ezt: a kísérő zongoraszólam a feszültséget, az egyre magasabb hanggal érzékelteti.

Király

Fűtsetek, mert megvesz az Isten hidege

a király helyzete egyre kilátástalanabb

A harmadik megszólalása: a szöveg szerkezetében érezhető, hogy már tényleg nagyon fázik és még mindig nincs megoldás panaszára

K.

Már az ajtóban kérem, hogy kinyitják

14. ábra: A motívum csúcshangjai gyorsabban változnak

Forrás: saját szerkesztés

4.7. A háztetők megcsonkítása

Érkezik a királyi parancs, hogy minden ház tetőjét tüzelőanyagként bontsák le (15. ábra). A király nem éli át tehát a másik ember helyzetét, az ő gondja az egyedüli és a megoldandó. A háztetők munkálatainál a zene felgyorsul, a harmóniák sötétebb árnyalatúak, fürgébb a ritmus⁴³. A “le vele” végső szónál érezzük az önzés tetőfokát, a tempójelzés mérsékelt, de hangsúlyos előadásmóddal.

⁴³ Ritmus: A hangok és hangsúlyok időbeli elosztásának rendje a zenében. A hosszabb-rövidebb hangértékek csoportosítása és a hangsúlyok helye eredményezi a ritmus változatos formáit.

Moderato ma marcato

mf

Min-don-bé-nak

vagy nád, vagy fa a te-le-je, a-ká-dí, a-ká-fa

azt mon-dom: je-ve-ki

A király parancsa

Az önzés tetőfoka: oktávugrás súlyos negyed kezdettel és kis éles tizenhatoddal kifejezve

15. ábra: A király parancsa – kopogó unisono, tercmozgású, parancsoló kis éles tizenhatodok, súlyos zárónegyedekkel

Forrás: saját szerkesztés

A helyzet egyre bonyolultabbá válik (16-17. ábra). Ez a zenemű legdrámaibb pillanata: a dallamvonal magasra szárnyal, a kíséretben egyre bonyolultabb hangközök és akkordok fedezhetők fel. “Az emberek sírtak, kezüket tördelték” rész a fáradtság, a kimerültség érzését kelti. A kíséretben kisebb lépésekben, hangközökben⁴⁴ váltakoznak a hangok.

⁴⁴ Lépés ⇒ hangközlépés. Két egyszerre vagy egymás után megszólaló zenei hang közötti távolság.

A harmóniai menet felgyorsul: gyorsabban váltják egymást a hangközök és akkordok is.

Munkálatok a király parancsára

Szárnyal felfelé a dallamvonal, egyre magasabbra, nagy kontraszt a dallam menetében

3/4-es ütemmutató

Mindenki megalázkodva töri magát a király jólétéért

A ritmus felgyorsul, tömörebb, sűrűbb akkordok támasztják alá a zenei menetet

16-17. ábra: A zenemű legdrámaibb pillanatai

Forrás: saját szerkesztés

“Hamarosan csendült, mennydörögve zendült az égig érő tűz..”, majd “A tűz, a láng” kitartott hangjaival lehet érezni az eddig felgyülemlett feszültséget, amely nem oldódik (18.ábra).

The image displays a musical score for the song "Hosszú út vezet a csillagok felé" by Kóder László. The score is written for voice and piano. Key features include:

- Red boxes:** Highlighting specific melodic phrases, such as the vocal line starting with "Hosszú út vezet a csillagok felé".
- Green boxes:** Highlighting melisma sections, where the vocal line continues without lyrics, such as the phrase "Hosszú út vezet a csillagok felé" repeated without lyrics.
- Pink oval:** Highlighting a melisma section in the vocal line, specifically the phrase "Hosszú út vezet a csillagok felé" repeated without lyrics.
- Annotations:**
 - A red arrow points to the text "fel nem oldódott feszültség" (tension does not dissolve).
 - A green arrow points to the text "kitartott hangok: a végső válasz" (sustained notes: the final answer).

18. ábra: Kitartott hangok és akkordok a fel nem oldott feszültség érzékeltetésére

Forrás: saját szerkesztés

4.8. A kislány megérkezése – lírikus kép

Betoppan a kislány apró természetével, szinte észrevétlenül (19. ábra). Unisono szólal meg a gyermekek. „Pöttömke kislány, pöttömke kislány”.

19. ábra: A kislány cipőjének apró kopogását a triola⁴⁵ ritmus hangsúlyozza

Forrás: saját szerkesztés

⁴⁵ Triola: Két azonos értékű hang helyén álló három azonos értékű hang, amelynek jele .

4.9. A király és kislány közötti kapcsolat kialakulása

A kislány őszinte véleménye - “Rossz bácsi vagy te király bácsi” – elgondolkodtatja az uralkodót. A megdöbbenés hangját, a csendet, a gondolkodást a zeneszerző a G.P. general pause-val⁴⁶ érzékelteti (20. ábra).

The image shows a musical score for a scene between a King and a Princess. The Princess's part is at the top, and the King's part is below it. The piano accompaniment is at the bottom. Annotations include:

- A red box around the Princess's first line of music, with a red arrow pointing to the King's part. Text: "A kislány kifejezi őszintén, hogy mit gondol!"
- An orange circle around the King's first line of music. Text: "3/4-es ütemmutató"
- A red box around the King's part where it says "G.P." (General Pause). Text: "Hosszú szünet: a király gondolkodik, miért mondta a kislány, hogy rossz!"
- Text: "Dialógus kialakul"
- Text: "Mért vagyok rossz bácsi?"

20. ábra: Kíséret nélküli, tiszta kvartok, mint az őszinteség hangjai

Forrás: saját szerkesztés

A kislány szavai büntudatot ébresztenek a királyban, aki elmondja bánatát, hogy nagyon fázik és emiatt irtatta ki az erdőket, vetette le a háztetőket. A közvetlen beszélgetés során a kislány felajánlja segítségét (21. ábra).

The image shows a musical score for a scene where the King is no longer the central figure. The King's part is at the top, and the Princess's part is below it. The piano accompaniment is at the bottom. Annotations include:

- A red box around the King's first line of music, with a red arrow pointing to the Princess's part. Text: "Kialakul a közvetlen kapcsolat és a király hangulata is fokozatosan változik"
- A green box around the Princess's first line of music. Text: "Függőbb ritmussal támasztja alá"
- Text: "Ad - dig dör - szögre - tem"

21. ábra: Már nem a király áll a mű középpontjában

Forrás: saját szerkesztés

⁴⁶ General pausa (általános szünet). Figyelmeztetés a partitúrában és a zenekari szólamokban, hogy a megjelölt egy vagy több ütemben senki sem játszik.

4.10. A király felmelegedése

A dallam és a harmónia⁴⁷ is sokkal fényesebb, színesebb, mint az eddig volt. “Nézzetek csak oda, lekívánczik a királyról a suba...”: ekkor már a király szíve megenyhült, átmelegedett. “Dolce”⁴⁸ kifejezéssel látta el a szerző ezt a részt, hogy hangsúlyozza, hogy a király jeges szíve megenyhült, jelleme pozitívan változott (22.ábra).

The image shows a musical score for a vocal ensemble. The lyrics are in Hungarian. The score is divided into two systems. The first system is enclosed in a red box, and the second system is also enclosed in a red box. Within the first system, three specific notes are circled in orange. To the right of the score, there are two red arrows pointing to the first system. The first arrow points to the text: "Érzelmi töréspont: felmelegszik a király szíve a szeretettől". The second arrow points to the text: "Egyre több hangot használ: tömörebb a hangzás, fokozza előre".

22. ábra: Mindenki énekel: “A karjára vette, kihűlő szívét is véle melengette”

Forrás: saját szerkesztés

A dallam⁴⁹ vonala is felfelé halad, egyre fényesebb hangzást kelt (23.ábra):

The image shows a musical score for a vocal ensemble. The lyrics are in Hungarian. The score is divided into three systems. The first system is enclosed in a green box, and the second system is enclosed in a red box. Within the second system, two specific notes are circled in yellow. To the right of the score, there are two green arrows pointing to the first system. The first arrow points to the text: "A király már boldog". The second arrow points to the text: "A dallamvonal felfelé halad".

23. ábra: Kitárt szív – felfelé ívelő dallamvonal, a partitúrában kitartott fontos hangok

Forrás: saját szerkesztés

⁴⁷ Harmónia: Összhang. Egyidejűleg hangzó zenei hangok együttese

⁴⁸ Dolce: lágyan, gyengéden

⁴⁹ Dallam: Egymás után következő zenei hangok összefüggő egysége. A dallam szerves része a ritmus.

4.11. A király boldogsága

A kislány közvetlensége, ártatlan, áradó szeretete megértette az uralkodóval, hogy attól lesz csak igazán boldog, ha a népével megosztja mindenét. Felváltva jelenik meg a zongora szólama és a király éneke, érzékeltetve azt, hogy mostmár sokkal fontosabb a király mondanivalója, mint eddig (24. ábra).

The image shows a musical score for a piece titled 'A király boldogsága'. It features a vocal line for the King (labeled 'Meseélő:') and a piano accompaniment. The lyrics are in Hungarian. Three sections of the score are highlighted with red boxes: the first section shows the King's song starting with 'Ab-la-kát, aj-ta-ját, szö-les-re'; the second section shows the piano accompaniment with the lyrics 'ki-tár-ta és nagy ó-ró-'; and the third section shows the King's song with the lyrics 'mé-ben ily szö-kat ki-si-ta:'. To the right of the score, there are two red annotations: 'Elragadta a kislány szeretete' and 'A király mindenét szeretne megosztani másokkal' with an arrow pointing to the piano accompaniment.

24. ábra: Itt már a király éneke kapja a fő szerepet

Forrás: saját szerkesztés

The image shows a musical score for a piece titled 'A király őszinte érzéseinek megszületése'. It features a vocal line for the King (labeled 'Király:') and a piano accompaniment. The lyrics are in Hungarian. Two sections of the score are highlighted with green boxes: the first section shows the King's song starting with 'A-bány-gy-e-ek van it-ton a vá-ra-ban,'; the second section shows the piano accompaniment with the lyrics 'le-gyen mind vundó-gem ki-rá-lyi lo-komban!'. To the right of the score, there are two green annotations: 'Felváltja egymást a zongora- és az énekszólám' and 'Mindenkit megajándékoz' with an arrow pointing to the piano accompaniment.

25. ábra: A király őszinte érzéseinek megszületése

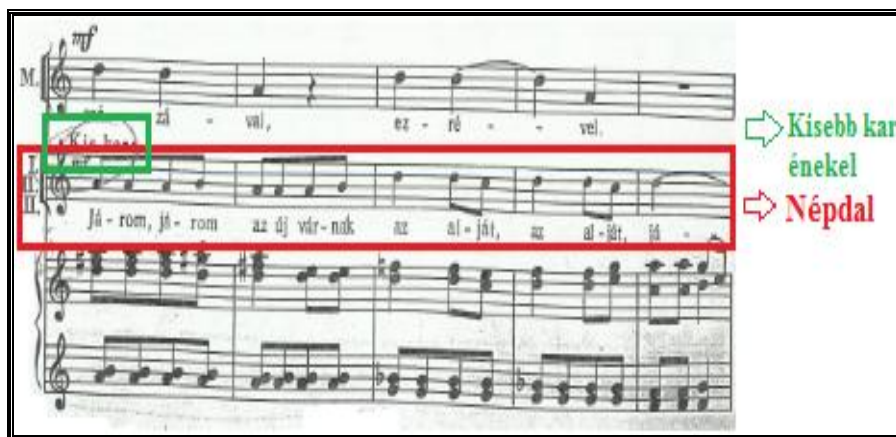
Forrás: saját szerkesztés

5. Népzenei hatás “A didergő király” meseoperában

“A népdal a magyar lélek székhely kapuja.”⁵⁰

Szőnyi Erzsébet örömet alkalmazta műveiben az eredeti magyar népzenei motívumokat, dallamokat. Kodállal együtt vallotta, hogy csak a népzeneből kisarjadó magas zeneművészet gazdagíthatja az emberiség közös zeneművészetét. Mert ...”a magyar népdal a művészet legmagasabb klasszisaival egyenrangú.”⁵¹ Kodály a hagyományörzés fontosságán túl ezért is tanította tanítványainak a népzene beemelését a műzenébe, de felhívta figyelmüket, hogy “...körültekintő gondosság kell, hogy valaki úgy szerelje fel a többszólamú zene eszközeivel [a népdalt], hogy eredeti varázsából ne veszítsen.”⁵²

A Móra-Orbán mesében lévő elemek a kisoperában is fellelhetők, ám a zene a maga sajátos eszközeivel még hangsúlyozottabban emeli ki a történet tanulságait. A király boldogságának és adakozásának kifejezésére ülteti be a zeneszerző a “Járom, járom az új várnak kapuját” gyermekjáték dallamot, mert ennek szövege szintén kifejezi a király lelkének és személyiségének változását, a nép örömét (26. ábra). Ennél a résznél a tempójelzés allegro, amely a gyorsaságával fürgébb, vidámabb hangulatot sugall. Kisebb kar adja elő:

26. ábra: “Új vár – új lélek”

Forrás: saját szerkesztés

A tánc és az ének összekapcsolható a boldogság, öröm kifejezésével. Akkor éneklünk és táncolunk, amikor boldogok vagyunk. “Széles e határban, széltében-hosszában, csengett, bongott

⁵⁰ Kodály Zoltán: Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers. Budapest : Szépirodalmi K., 1993. 35.

⁵¹ U.o. 39.

⁵² U.o. 65.

a dal...”, “Új napok virradtak”, majd a “Boldog idők” fejezi ki ezt az érzést: mindegyik olyan, mint az új élet kezdete (27. ábra).

Nagy kar: /

Nagy kar felváltja a kis kart: erőteljesebben és vidámabban énekel mindenki

Népdal

A szólamok úgy követik egymást, mint egy imitáció

27. ábra: Az eddig egyszólamban énekelt vidám gyermekdal három szólamban hangzik fel, majd a nagy kar a szétáradó boldogságot imitációs szerkezettel is megerősíti

Forrás: saját szerkesztés

Visszatér a “Csengett, bongott a dal”, majd a “Széles e határban...” rész: párhuzamos mozgással, három szólamban. Ezután a két felső szólam egymást kiegészítve dúr akkordokat alkot.⁵³ Az also szólamban ismét, de utoljára jelenik meg a “Csengett a dal, zengett a dal, a széles országban a dal.” (28. ábra)

⁵³ Akkord (hangzat). Legalább három különböző hang együtthangzása. Dúr: neve a durum-kemény szóból ered, amit az I. és III. Fok közé eső nagy terc hangközzel szokás indokolni. Fényes, vidám hangzást kelt.

6. A zenemű aktualitása és feldolgozása napjainkban

„Nemcsak az volt a fontos számomra, hogy leírjam azt, amire gondolok, hanem az is, hogy úgy formáljam meg, hogy megtalálja az utat a hallgatóhoz.”⁵⁵

A zeneszerző olyan művet választott, melynek mondanivalóját nem könnyű kifejezni zenei eszközökkel. Ennek ellenére – ahogy az előzőekben láttuk és látni fogjuk a meseoperát előadó gyerekek interjúiból-, mégis kiválóan sikerült megoldania ezt a feladatot. Az általános iskolák felső tagozatában mindig vannak olyan gyerekek, akik szívesen részt vesznek zenei előadásokban. A *didergő király* meseoperában nehéz megtalálni azokat a részeket, amelyeket a gyermekek könnyen megtanulnak. Ismét idekíváncozik egy kodályi gondolat: a gyermeket kisgyermekkorban kell elkezdni zenére tanítani. Olyan részleteket kell megragadni a zeneműből, amely könnyen felfogható- és élményt nyújt a gyerek számára. A normál osztályokban a sok zenehallgatás és az aktív éneklés vezet el a tanulókat a klasszikus zene befogadásáig. „Az igazi zeneértéshez a zene aktivitásán keresztül vezet az út. Az éneklés személyes tevékenység, enélkül nincs igazán zeneértés.”⁵⁶ Azon zenei jellemzők alapján, melyekkel a műben találkozunk, meg kell fontolni, hogy melyik korosztállyal tudjuk feldolgozni a művet. Világosan látható, hogy a zeneszerző a meseoperát elsősorban a zeneileg képzett gyermekek számára írta. A tanár elsődleges célja, hogy a mese feldolgozása és a mű betanítása során a gyermekekben felébressze azokat az erkölcsi érzékeket, melyekről a mese szól. Más világot élünk, mint régen: a legfontosabb, hogy a gyerekekben tudatosuljon, hogy feltétlenül nem a pénzzel érjük el céljainkat, hanem a jó tulajdonságainkkal. A mese az életre nevel. Ráébreszt arra, hogy vannak feladataink, amelyeket teljesítenünk kell. A felső tagozaton a gyermekekben ébredszik a felelősség tudat, a döntésképeség. Intellektuálisan ők tudják a legjobban megérteni a mese tanulságát. Ennek megfelelően kell olyan gyermekeket választani, akik fejlettsége, zenei készségei alkalmassá teszi őket a mű megtanulására vagy befogadására.

6.1. Hipotéziseim, kérdéseim

„Abból indulok ki, hogy a gyerek az gyerek, tehát szeret játszani, énekelni, táncolni, mozogni, színjátszani. Nagyon sok minden olyan van, amit át lehet örökíteni egy másik korba is, nem csak abba, amelyikben született az a mű.”⁵⁷

⁵⁵ 90 év a komolyzenében: Szőnyi Erzsébet. <<http://mno.hu/grund/90-ev-a-komolyzeneben-szonyi-erzsebet-1227023>> [2014. 07. 15.]

⁵⁶ Szőnyi Erzsébet idézi Kodály szavait. Rádióinterjú. 2014. április.

⁵⁷ 90 év a komolyzenében: Szőnyi Erzsébet. <<http://mno.hu/grund/90-ev-a-komolyzeneben-szonyi-erzsebet-1227023>> [2014. 07. 15.]

Az olvasó talán furcsállja, hogy munkám eddigi részében a legnagyobb hangsúlyt a mű zenei megformálásának értelmezésére helyeztem. És talán aránytalanul nagynak is tartja ezt a fejezetet. Tudatos cselekedet volt ez részemről, hiszen zenei könyvtárosként pontosan ismernem kell a feldolgozandó művet, hogy annak zenei szépségeit meg tudjam mutatni tanítványaimnak. Köztük például azt a tudatos zeneszerzői magatartásformát, amelyben – Szőnyi Erzsébet munkásságában - pontosan fellelhetők a Kodály által pártolt népzenei hagyományoknak, ősi zenei elemeknek a zeneműbe való beleszerkesztése. Ugyancsak fontosnak tartottam, hogy megmutassam, a zenében is van, lehet jellemformálás. Nemcsak az irodalmi művekben. És ez nem zenészeknek, nem zeneórán, hanem iskolai könyvtárban még alaposabb felkészülést igényel a könyvtáros részéről.

E műelemzés során, a szöveg és a zene összehasonlító vizsgálata folyamán születtek meg bennem a munkám hipotéziseként is felfogható kérdések:

- a) Vajon a mai elgépiesedett világban, 2014-ben, ahol a gazdagság, az anyagi jólét nagyon fontos, van-e mondanivalója a mai kor gyermeke számára ennek a mesének?
- b) Az új generációk, a médiageneráció tagjai megértik-e a mese erkölcsi mondanivalóját?
- c) Vajon kivel tudnak azonosulni? A királlyal vagy a kislánnyal?

6.2. A Móra-Szőnyi-Orbán mese/meseopera három különböző szempontú könyvtári órán történő feldolgozása

“Ahogyan a könyveknek megvan a maguk élete, úgy a zenének is megvan a maga élete. Elkezdődnek valahol, s folytatódnak tovább egy következő korban, s megtalálják az előadót is, s a hallgatóságot is hozzá.”⁵⁸

Tíz hetes egyéni szakmai gyakorlatomat egy gimnáziumi könyvtárban végeztem. Így tudtam szerét ejteni, hogy ne csak elméletben, hanem a gyakorlatban is kipróbáljam elgondolásaimat. Foglalkozástervezetek:

A) IRODALMI, KÖNYVTÁRHASZNÁLATI megközelítés

Móra Ferenc: A didergő király mese - Orbán Éva vers feldolgozása könyvtárban

⁵⁸ 90 év a komolyzenében: Szőnyi Erzsébet. <<http://mno.hu/grund/90-ev-a-komolyzeneben-szonyi-erzsebet-1227023>>[2014. 07. 15.]

B) ZENEI-IRODALMI, KÖNYVTÁRHASZNÁLATI megközelítés

Szőnyi Erzsébet: *A didergő király meseopera zenei könyvtári feldolgozása* normál osztályba járó gyerekekkel

C) ETIKAI megközelítés

A didergő király mese/meseopera erkölcsi mondanivalójának napjaink problematikájára aktualizált (szegénység-gazdagság, szeretetlenség-jószívűség) könyvtári feldolgozása

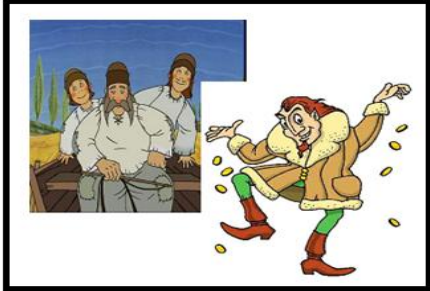
Az első két foglalkozás egymásra épül. Az első bevezetést nyújt általában a mese, Móra, a kor, A didergő király mű értelmezésébe könyvtári források segítségével. A második előző órán megismert mese Szőnyi Erzsébet által írott meseopera változatával ismerteti meg a nem zenei iskolázottsággal rendelkező ifjúságot. Módszereim hasonlóak, de kiegészülnek a zenehallgatással, hiszen itt fő célom a meseopera mint műfaj, illetve A didergő király meseopera megismertetése. Természetesen egy alkalom erre nem elég. Ez a foglalkozás akár “zeneirodalmi bevezetőnek” is tekinthető. Az első két foglalkozást alsó tagozatosok számára terveztem. Ám annak tudatában, hogy gimnazistáknak fogok tartani néhány órát, felmerült bennem, hogy velük már nem a meséről, hanem kifejezetten a mese erkölcsi útmutatásából kiindulva, azt mai korunkba ágyazva, a meglévő problémákról kellene beszélni. Nagy öröömre szolgált, hogy elképzeléseimet sikerült a valóságban kipróbálni. A 9. és 10.-es korosztálynak tartottam meg e foglalkozást. Noha informatikai- és francia kéttannyelvű osztályokról volt szó, a fiatalok élvezték a közös munkát, és megértették a mű mondanivalóját, magam pedig sok tapasztalattal gazdagodtam.

6.2.1. A) Foglalkozástervezet:

Móra Ferenc: “A didergő király mese” - Orbán Éva vers feldolgozása a könyvtárban
(Irodalmi, könyvtárhasználati megközelítés)

Az óra témája:	Móra Ferenc: <i>A didergő király</i> mese - Orbán Éva vers feldolgozása
Az óra típusa:	Könyvtári foglalkozás
Osztály:	5., 6. osztály
Létszám:	15-20 fő
A tanítás helye:	Az iskolai könyvtár olvasóterme

Időtartam:	45 perc
Előzetes tudás:	Megfelelő szintű szövegértési képesség, nyitottság a mesék iránt, a könyvek használatának biztos ismerete
Célok, feladatok:	Ismerjék meg Móra Ferenc legfontosabb életrajzi adatait; A mesék pozitív hatásának tudatosítása; A Didergő király mese megismerése és erkölcsi tanulságának tudatosítása; Eligazodás a könyvtárban és az asztalon található könyvekben; A könyvtárral kapcsolatpis pozitív attitűde megerősítése, fenntartása; Új fogalmak, új ismeretek befogadása; Tudjanak csoportban együtt dolgozni.
Fejlesztendő kompetenciák:	Olvasási, szövegértési kompetencia fejlesztése; A megfigyelőképesség, az elvonatkoztatás, a kognitív gondolkodás és rendszerező képesség; a kreatív gondolkodás fejlesztése; A befogadói kompetencia fejlesztése; A szociális kompetencia és érzelmi nevelés fejlesztése;
Segédanyagok, eszközök:	Szétvágott képek a csoportalakításhoz; Piros és Zöld kártyák; Könyvek; Szókártyák; Feladatlap; Fehér papír Fehér tábla; Laptop, projektor; CD lejátszó

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
0-4 perc Csoport- alakítás Érdeklődés felkeltése	A tanulók egy-egy képdarabot húzva elfoglalják helyüket az asztaloknál. Az asztalokon a képek eredetije található. Köszöntő. Az óra témájának meghatározása. Mit ábrázolnak az összerakott képek? /az egyik a pénzt, gazdagságot; a másik a parasztságot, szegénységet/. A mai társadalomnak két szélsőséges rétege van: a szegény és a gazdag réteg. Mi a különbség köztük? /a szegények egyszerűbb életet élnek, egymásra jobban figyelnek, nem annyira fontos számukra a pénz, életbölcsék. A gazdag embereknek a kincs, a gazdagság számít, az emberi érzések kevésbé. Sokszor kapzsiak.	2 db 8 felé vágott kép Megbeszélés Tanári közlés Megbeszélés
Jelentésteremtés		
4-6 perc Az óra témájának meghatározá- sa Ismeretközlés	<i>A mai óránk témája ahhoz az íróhoz kapcsolódik, akiről már korábban hallhattatok. Móra Ferenc a 20. század egyik kiemelkedő gyermek- és ifjúsági irodalom alkotója volt. Sokat írt fiataloknak. Szegény családi körülmények között élte életét, de mindig jószívű maradt. A gyermekkori szegénység a későbbi években is sokszor eszébe jutott.</i> <i>Újságírással is foglalkozott, de a gyermekművek sokkal többet jelentettek számára. Földes Anna így ír róla az „Így élt Móra Ferenc” kötetében: „Szívemben csak gyermekíró maradok mindig, még mikor vezércikket írok is.”⁵⁹-vallotta önmagáról.</i>	Tanári közlés Tanári szemléltetés

⁵⁹ Gyermek-és ifjúsági irodalom II: tanító és óvónőképző intézetek számára. [Kovács Endre munkája]. Budapest: Tankönyvkiadó, 1964. 14-16.

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
Érdeklődés felkeltése	Körbeadom ezt a kötetet, mindenki megnézheti. Aki igényt tart rá, ki is lehet kölcsönözni a könyvtárból. ⁶⁰	Könyv
6-11 perc A mesékről tanult ismeretek rendszerezése	Móra sok mesét írt. Mit tudunk a mesékről? 1. A meséket 2 nagyobb csoportba soroljuk. Melyek ezek? /népmese és műmese/. 2. Hogyan terjedtek a mesék régen és hogyan terjednek ma? /régen szójhagyomány útján, majd nyomtatásban; ma pedig nyomtatásban és egyre jobban az internet világában is./ 3. Hogyan jutunk hozzá a mesékhez? Változik-e a szövegük? /a népmeséké változik, mindig máshogyan terjesztik. A műmeséknél az író rögzíti a történetet, változatlan marad./ 4. Hogyan kezdődik a legtöbb népmese? (Hol volt, hol nem volt...) 5. Ki győz a mese végén? (a jó győz, a gonosz elbukik) Beszélgetés, személyes tapasztalatok a mesékről.	Frontális osztálymunka
	Gyermekkorotok során sok mesével találkozhattatok. Nektek vannak-e kedvenc meséitek? Néhány jelentkezőt kérnék, hogy ossza meg velünk, melyik a kedvenc meséje, s miért? /.../ Milyen mesealakokat ismertek? (király, királylány, tündér, boszorkány, öreganyó, szegény legény, óriás, törpék, sárkány, róka). <i>Ezen a szereplőkön kívül vannak más szereplők is, pl. bölcsek, orvosok, akik segítségül szolgálnak a királynak.</i>	Frontális osztálymunka

⁶⁰ Földes Anna: *Így élt Móra Ferenc*. Budapest: Móra, 1980. 254 p.

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák												
Az aktuális téma iránti érdeklődés felkeltése	Az írókat ismerjük? Van írójuk a mesének? /Népmese: nincs, Műmese: van./ A mesék régebben szájról szájra terjedtek, majd nyomtatásban. Ma leginkább már az interneten jelennek meg. A mesék tartalma között sok a hasonlóság, mégis van köztük egy fontos eltérés: a népmesék íróját nem ismerjük; míg a műmesékét igen. A következő feladattal foglaljuk össze az eddig elhangzottakat!	Frontális osztálymunka Tanári közlés												
11-15 perc A mesékről tanult ismeretanyag alkalmazása, összefoglalása A feladat ismertetése, megoldása és ellenőrzése	Feladat: Csoportosítsd az alábbi kifejezéseket a két nagy csoportba! Szavak: Ismeretlen, ismert, apáról fiúra-szájhagyomány, írásban-nyomtatásban, interneten, változik, változatlan. <table border="1" data-bbox="509 898 1057 1150"> <tr> <td></td><td>NÉPMESE</td><td>MŰMESE</td></tr> <tr> <td>Szerző</td><td>Ismeretlen</td><td>Ismert</td></tr> <tr> <td>Terjedés</td><td>Apáról fiúra-szájhagyomány, Internet</td><td>Írásban-nyomtatásban, Interneten</td></tr> <tr> <td>Szöveg</td><td>Változik</td><td>Változatlan</td></tr> </table>		NÉPMESE	MŰMESE	Szerző	Ismeretlen	Ismert	Terjedés	Apáról fiúra-szájhagyomány, Internet	Írásban-nyomtatásban, Interneten	Szöveg	Változik	Változatlan	Tanári közlés Laptop, projektor Csoportmunka Megbeszélés, ellenőrzés
	NÉPMESE	MŰMESE												
Szerző	Ismeretlen	Ismert												
Terjedés	Apáról fiúra-szájhagyomány, Internet	Írásban-nyomtatásban, Interneten												
Szöveg	Változik	Változatlan												
15-20 perc Figyelem-felkeltés Empatikus készség fejlesztése	Az óra elején említettük Móra Ferenc nevét, s azt is, hogy nagyon sok gyermekművet írt, különösen meséket. Nagyon fontos tudni, hogy ő az egyik legjelentősebb műmese író. Műveiben fontos szerepet foglal el az érzelmi mondanivaló. Felolvasok nektek egy idézetet Móra Ferencről. Mondd el, milyen érzéseket vált ki belőled, amit hallottál! „Elpityeredtem, mint a megrepedt teknő, s alig tudtam elmondani a nagy zokogástól, hogy hol szorít a csizma. [...] S ahogy a sápadt, egérképű kisgyerekre nézett, úgy süttött a szeretet a szeméből, hogy az én szívem is megmelegedett tőle. Letörülgettem a könnyeimet, és fölvidámodva nézegettem a lábamon a csizmát.” (Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön)	Tanári közlés Frontális osztálymunka Könyv												

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
	Mi az idézet lényege? (szükségünk van szeretetre, ettől leszünk vidámak) Felmelegszik-e az ember szíve a szeretettől? /igen/ Veled történt-e ilyen? Tudsz-e valaminek örülni? /..../ Ha nem szeret bennünket senki, milyen érzés vesz bennünket körül? /szeretethiány, magányosság, fázás/	Megbeszélés Frontális osztálymunka
A mese rövid tartalmának ismertetése	Most megismerkedünk egy mesével, amit Móra írt. Ebben a mesében a szeretetnek nagy a szerepe. A szereplők közé tartozik a király, a kislány, az udvari bolond, bölcsek, az udvari orvos és fűtő, valamint a nép. Volt egyszer egy király, aki nagyon szenvedett a hidegtől, de jött egy kislány... és mi történt?	Tanári közlés
20-25 perc Érzelmi nevelés, empátikus készség fejlesztése A feladat ismertetése	Játsszuk el! A szerepeket szétosztjuk. Van egy kis segítségünk is, amely eligazít bennünket! Szókártyákat fogok kiosztani, melyen látható a mesében lévő párbeszéd. Segítségükkel megpróbáljuk életre kelteni a mesét. A kivetítőn láthatod, hogy mire kell figyelned! Néhány percet adok mindenkinek, hogy átgondolja! A szerepek szétosztása, megbeszélés. SZEMPONTOK: - Helyszín - Szereplők - Hogy képzeled el őket? - Milyen értékeket képviselnek? - Szereposztás	Tanári közlés Egyéni munka Frontális osztálymunka Laptop, projektor
25-35 perc A kreatív gondolkodás fejlesztése	Mindenki foglalja el a helyét! Ha felkészültünk, kezdhetjük is! A feladat kivitelezése szókártyák segítségével. (Melléklet 3.)	Tanári közlés Csoportmunka Szókártyák
35-40 perc Új ismeretanyag közlése	Felismerted-e, hogy melyik meséről van szó? /Igen: A didergő király/. Ha nem: Milyen címet adnál neki? A mese nagyon megtetszett egy magyar zeneszerzőnek, aki ma is él. Szőnyi Erzsébet ebben az évben lett 90 éves. Sok zeneművet írt a gyermekek számára.	Megbeszélés Tanári közlés

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
A zenei mű bemutatása 2'	A mese túl hosszú és nehéz lett volna az énekeseknek. Felkérte Orbán Éva költőnőt, hogy a meséből verset írjon. A vers szövegét felhasználva gyermekoperát írt. Az operákhoz versek szövegeit szokták felhasználni, melyeknek hivatalos neve a szövegkönyv. A szövegkönyvek a színpadi előadások és zenés művek szövegeit tartalmazzák. A következő foglalkozáson ezzel a zenei művel fogunk foglalkozni. Most egy kis ízelítőt szeretnék mutatni belőle. Zenehallgatás, részlet: “Kinek a cipője kopog a márványon? Kinek a ruhája kéklik a tornácon? Pöttömke kislány, pöttömke kislány, lenvirág szemű, rizskása fogú, szeme sírásra áll, nevetésre szája.” Kislány: <i>Ejnye, de rossz bácsi vagy te, király bácsi.</i> Király: <i>“Én? Miért vagyok rossz bácsi?”</i> Kislány: <i>“Azért, mert leszdedtetted a házunk tetejét!”</i> Király: <i>“Nézd csak, hogy fázom, reszket kezem, lábom!”</i> Kislány: <i>“Add csak a kezed, megmelegszik, addig dörzsölgetem!”</i> Kórus: <i>“Nicsak, Uram fia! Nézzenek csak oda! Lekíváncozik a királyról a suba!”</i>	Frontális osztálymunka Laptop, CD Tanári közlés
	Ismerős a szöveg, amit hallottál? /Ezt játszottuk el./ A párbeszédet már ebből a versből válogattam.	Tanári kérdés
Reflektálás		
40-43 perc Összefoglalás	Hogyan kezdődött a mese, mi lett a vége? (a király fázott, s végül felmelegedett⇒ negatívból-pozitív) A királyt körülvevő nép hogyan érzi magát a mese végén? (mindenki boldogabban éli életét).	Frontális osztálymunka Beszélgetés
43-44 perc A házi feladat ismertetése	Házi feladat a következő órára. Feladatlap: Milyen receptet írnál A didergő király nagy bajára? Oldd meg otthon, s hozd vissza a következő óránkra!	Tanári közlés Egyéni munka Feladatlap
44-45 perc Értékelés	Az óra lezárása. Piros és zöld kártyák vannak elhelyezve az asztalokon. Kifelé menet dobjatok egyet az ajtó mellett elhelyezett dobozba. Ha hasznos volt az óra, akkor zöldet; ha nem tetszett, akkor pirosat! Viszontlátásra!	Tanári közlés Egyéni munka

A KÖNYVTÁRI FELDOLGOZÁS MELLÉKLETEI

1. Csoportalakító képek:

2. A tábla képe (vetítés)

	NÉPMESE	MŰMESE
Szerző	Ismeretlen	Ismert
Terjedés	Apáról fiúra- szájhagyomány, Internet	Írásban- nyomtatásban, Interneten
Szöveg	Változik	Változatlan

SZEMPONTOK:

- Helyszín
- Szereplők
- Hogy képzeled el őket?
- Milyen értékeket képviselnek?
- Szereposztás

3. Szókérték:

1. "Akármit csinálók, reszketek és fázom, hiába takargat aranyos palástom! Aki segít rajtam: koronám, kenyerem tőle nem sajnálom, véle megfélemezem!" (KIRÁLY)	2. "Ki tud orvosságot a király bajáról, hol az a bölcs ember, aki jót tanácsol?" (NÉP)	3. "Bölcsékkel az időt ne lopjuk, azt mondom, hívjátok elő az udvari bolondom!" (KIRÁLY)	4. "Hallod-e, te bolond, szedd össze az eszed, adj nekem tanácsot, akárhonnán veszed." (ORVOS)
5. "Teli van énnálam ésszel a szelence: hideg ellen legjobb a meleg kemence. Gyűjtass be csak, komám." (UDVARI BOLOND)	6. "Hamar cédrusfával a kandallót tele, Urunk-királyunknak attól lesz melege!" (UDVARI FÜTŐ)	7. "Fűtetek, mert megvesz az Isten hidege, már a szakállam is csak úgy reszket bele!" (KIRÁLY)	8. "Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, Most dobtam bele az utolsó forgácsot, jó lenne hívni az udvari, ácsot!" (UDVARI FÜTŐ)
9. "Vágjátok ki kertem minden ékességét, a szőlő szőlőnek arany venyigéjét, a mosolygó álmát, a csengő barackot, hányjátok a tűzre minden kis harasztot! Széles ez országban amíg erdőt láttok, kandallóm kihűlni addig ne hagyjátok. Jaj, mert mindjárt megvesz az Isten hidege, csak úgy kékellek már az ajkam is bele!" (KIRÁLY)	10. "Fűtetek, mert megvesz az Isten hidege, csak egy fogam van már, az is vacog bele!" (KIRÁLY)	11. "Ejnye, de rossz bácsi vagy te, király bácsi!" (KISLÁNY)	12. "Ácsi, kislány, ácsi! Azt se tudom, ki vagy, soha se láttalak, Mért haragszol reám? Sohse bántottalak!" (KIRÁLY)
13. "Minek szedtetted le a házunk tetejét? Hő is hullongázik, eső is szemezik, a mi padlásunkra az most mind beesik; Elázik a bábum kimosott ruhája, vasárnap délután mit adok reája?" (KISLÁNY)	14. "Ne féj, a babádat ruhátlan nem hagyom, Biborköntösömet feldaraboltatom. Bársonyrokolyája, selyem főkötője, Lesz ezüstkötője, aranycipellője!" (KIRÁLY)	15. "Olyan meleg van itt, hogy sok egymagamnak Juttatok belőle, aki fázik, annak!" (KIRÁLY)	16. "Asztalt terigetni, okrók sütögetni, fussatok a hordót csapra ütögetni, Ily kedves vendég még nem járt soha nálam, mint a saját népem - nagy Meseországban..." (KIRÁLY)

4. Az asztalon található irodalmak, felhasznált irodalom:

- Csukás István. Síppal, dobbal. [Réber László rajzaival]. Budapest: Móra Kiadó, 1974. 30 p.
- Dona Magdolna. Ki kicsoda a magyar irodalomban? : [általános iskola felső tagozatosainak és középiskolásoknak : segítség dolgozatokra való felkészüléshez, házi feladatok megírásához, kiselőadások tartásához, otthoni tanuláshoz]
- Földes Anna. Így élt Móra Ferenc. Budapest: Móra, 1980. 254 p.
- Móra Ferenc. Csicséri történet: mesék, versek, elbeszélések; [vál. Madácsy László ; ill. Reich Károly]. Budapest: Móra, 1974. 194 p.
- Új magyar irodalmi lexikon. 2. kötet. [főszerk. Péter László]. Átdolg. kiad. Budapest: Akadémiai kiadó, 2000. 803-1663 p.

6.2.2. B) Foglalkozástervezet:

Szőnyi Erzsébet: “A didergő király” meseopera zenei könyvtári feldolgozása normál osztályba járó gyerekekkel (Zenei, irodalmi, könyvtárhasználati megközelítés)

Az óra témája:	Szőnyi Erzsébet: <i>A didergő király</i> meseopera feldolgozása
Az óra típusa:	Zenei-könyvtári foglalkozás
Osztály:	5., 6. osztály
Létszám:	15-20 fő
A tanítás helye:	Az iskola könyvtárterme
Időtartam:	45 perc
Előzetes tudás:	Megfelelő szintű szövegértési képesség, nyitottság a zene iránt; a könyvek használatának biztos ismerete
Célok, feladatok:	A mesék és zeneművek kapcsolatának ismertetése; Az erkölcsi tanulság tudatosítása; A meseopera megismerése; Új fogalmak-, új ismeretek befogadása; A zeneművek iránti nyitottság fokozása; Zenei szakszavak megismerése és használata;

	Eligazodás a könyvtárban, az asztalon található könyvekben, A könyvtári polc biztonságos használata; A zene és a könyvek iránti pozitív attitűd fenntartása; A csoportmunka, csoportkohézió erősítése.
Fejlesztendő kompetenciák:	Olvasási, szövegértési kompetencia fejlesztése; Esztétikai-művészeti kompetencia, Zenehallgatási kompetencia fejlesztése; A szociális kompetencia és érzelmi nevelés fejlesztése; A megfigyelőképesség, az elvonatkoztatás; A kognitív gondolkodás és rendszerező képesség fejlesztése; A kreatív gondolkodás fejlesztése.
Segédanyagok, eszközök:	Feladatlap; Szókártya, Könyvek; Laptop, CD lejátszó

<i>Didaktikai feladatok, idő</i>	<i>Az óra logikai felépítése</i>	<i>Eszközök, módszerek, munkaformák</i>
Ráhangolódás		
0-10 perc A feladat ismertetése, ellenőrzése Memóriafejlesztés Ismétlés	<i>Köszöntő. Az előző óra anyagának ismételése, felelevenítése.</i> <i>Feladat: Ki mondta kinek? Csoportmunkában fejtsétek meg a válaszokat! Két csoportban szétosztom a szókártyákat.</i> <i>"Akármit csinálok, reszketek és fázom, hiába takargat aranyos palástom! Aki segít rajtam: koronám, kenyerem tőle nem sajnálom, véle megfelezem!" (a király a népének) Mitől fázott a király? (önző és magányos volt)</i> <i>"Hallod-e, te bolond, szedd össze az eszed, adj nekem tanácsot, akárhonnán veszed." (a király az udvari bolondnak) Hogyan védekezett a király a hideg ellen? (megparancsolta, hogy fűtsenek be: külső tényezőkben kereste a megoldást)</i>	Tanári közlés Szókártya Csoportmunka

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
	"Teli van énnálam ésszel a szelence, Hideg ellen legjobb a meleg kemence. Gyűjtass be csak komám." (az udvari bolond a királynak) Hogyan jellemeznéd az udvari bolondot? (furfangos, túljárt a király eszén) "Felséges királyom, Életem-halálom kezedbe ajánlom, Most dobtam bele az utolsó forgácsot, Jó lenne hívatni az udvari, ácsot!" (az udvari fűtő a királynak) "Ácsi, kislány, ácsi! Azt se tudom, ki vagy, soha se láttalak, Mért haragszol reám? Sohse bántottalak!" (a király a kislánynak) "Minek szedtetted le a házunk tetejét? Hó is hullongázik, eső is szemezik, a mi padlásunkra az most mind beesik; Elázik a bábum kimosott ruhája, vasárnap délután mit adok reája?" (a kislány a királynak)	Csoportmunka
	Mitől lett melege a királynak? (a kislány szeretetétől) "Ne félj, a babádat ruhátlan nem hagyom, bíborköntösömet feldaraboltatom. Bársonyrokolyája, selyem főköttője, lesz ezüstkötője, aranycipellője!" (a király a kislánynak)	
	"Asztalt terigetni, ökröt sütögetni, fussatok a hordót csapra ütögetni, ily kedves vendég még nem járt soha nálam, mint a saját népem - nagy Meseországban..." (a király mindenkinek) Melyik mesével foglalkoztunk a múlt órán? (A didergő király) Milyen emberekről szólt a mese? (szegény/gazdag emberről)	Csoportmunka Tanári kérdés
10-11 perc	Ki az a három személy, akinek a nevét illik ismernünk a mű kapcsán? (Móra-Orbán-Szőnyi)	Megbeszélés
Jelentésteremtés		

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
10- 20 perc A könyvtári polc biztonságos használata	Többször jártatok már könyvtárban. Két csoportot alkotunk. Keressünk a kihelyezett polcokon olyan könyveket, melyek: 1. csoport: Móra Ferencről szólnak (ismeretterjesztő irodalom) 2. csoport: Móra Ferencről származnak (szépirodalom) A könyveket tartalmuk szerint két csoportba sorolhatjuk: szépirodalom és ismeretterjesztő irodalom. Ennek megfelelően kerestek ti most könyveket. Ki mit talált? A polcon találsz egy jó könyvet, amelyben sok információt találsz az írókról, költőkről. Címe: Ki kicsoda a magyar irodalomban? Gyorsan és röviden tájékozódhatsz az életrajzokról, munkásságokról.	Tanári közlés Frontális osztálymunka Tanári szemléltetés
A könyvekkel való ismerkedés Információkeresés Új fogalmak elsajátítása	A következő feladatra négy csoportra van szükségünk. Minden csoportnak külön feladata van: ki kell keresni az adott személyt azokból a könyvekből, melyek az asztalon találhatóak, majd összefoglalni a velük kapcsolatos tudnivalókat 3-4 mondatban! 1. Csoport: Móra Ferenc életrajz. (Irodalmi Lexikon⁶¹) 2. Csoport: Szőnyi Erzsébet életrajz. (Zenei lexikon gyerekeknek⁶²) 3. Csoport: Szőnyi Erzsébet életrajz. (Brockhaus Riemann és Szabolcsi Bence zenei lexikona⁶³) 4. Csoport: Az opera szó jelentése. (Zenei lexikon⁶⁴ és Szóbúvár⁶⁵ kötet)	Tanári közlés Csoportmunka Könyv Tanári szemléltetés

⁶¹ Új magyar irodalmi lexikon. 2. kötet.[főszerk. Péter László]. Budapest : Akadémiai K., 2000. 803-1663 p.

⁶² Heumann, Monika: Zenei lexikon gyerekeknek: a zene világának felfedezése: [hangszerek, zenetörténet, zeneszerzők, alapfogalmak]. [ford. R. Keresztény Györgyi, Reviczky Béla]. Budapest: Rózsavölgyi, 2008. 191 p.

⁶³ Brockhaus Riemann Zenei lexikon. 3. kötet. Szerk. Carl Dahlhaus és Hans Heinrich Eggebrecht. A magyar kiadás szerkesztője Boronkay Antal. Budapest: Zeneműkiadó, 1985. 734 p.

Zenei lexikon. 3. köt. Szabolcsi Bence, Tóth Aladár., főszerk. Bartha Dénes. Budapest : Zeneműkiadó, 1965. 767 p.

⁶⁴ Zenei kislexikon. Összeáll. Berkiné Szalóczy Dorottya. [Budapest]: Fiesta: Saxum, 2001. 188 p.

⁶⁵ Hegedűs Ferenc: Szóbúvár. Celldömölk : Apáczai K., 2008. 240 p.

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák												
	Ezek a lexikonokon kívül van még több lexikon is. Tartalmukban mind különbözik. A kezembben láthatod a Szórakoztató zenei lexikont, melyben nem csak komolyzenei kifejezéseket találsz. A lexikon így foglalja össze az opera jelentését: “dalmű, zenedráma, énekes drama, melyben a díszlet, jelmez és gyakran a tánc (balett) is fontos funkciót kap. Akit érdekel az opera története, olvassa el a libretto, vagy az operakalauzt.” ⁶⁶	Tanári közlés												
20- 27 perc A feladat ismertetése, ellenőrzése	A múlt órán hallhattunk egy rövid részletet a meseoperából. Most kicsit többet fogunk foglalkozni vele! Először jellemezzük a szereplőket a táblázat segítségével, majd hallgassuk meg, hogy a zene hogyan jeleníti meg őket! Csoportban dolgoztok, majd egy valaki felolvassa a csoportból a megoldásokat. Nevek-tulajdonságok: <table><tr><th>Név</th><th>Tulajdonságok, jellemzők</th></tr><tr><td>Didergő király</td><td></td></tr><tr><td>Kislány</td><td></td></tr><tr><td>Udvari fűtő</td><td></td></tr><tr><td>Udvari bolond</td><td></td></tr><tr><td>Nép</td><td></td></tr></table>	Név	Tulajdonságok, jellemzők	Didergő király		Kislány		Udvari fűtő		Udvari bolond		Nép		Tanári közlés Csoportmunka Feladatlap
Név	Tulajdonságok, jellemzők													
Didergő király														
Kislány														
Udvari fűtő														
Udvari bolond														
Nép														
A szereplők jellemzése	A király önző, magányos, szeretethiányban szenved, majd jön egy kislány és megmelegíti a szívét, amitől boldog lesz. A kislány bánatos, mert elázott a babája, de ugyanakkor őszinte szeretetét adja a királynka. A nép alárendeltje a királynak, majd a végén egyenrangú a királlyal. Az udvari fűtő is kiszolgáltott a helyzetnek. Az udvari bolond nagyon furfangos, túljár a király eszén. Azt akarja, hogy a király gondolkodjon.	Egyéni munka												

⁶⁶ Szórakoztató zenei lexikon. Összeáll. Hölzer Tamás; [szerk. Kereszturi Szabolcs]. Budapest: Enciklopédia, 2003. 186, [1] p.

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
27-32 perc Zenehallgatás és megfigyeltetés	Eddig csak prózában jellemeztük őket. Milyen lehet a zenei aláfestés a szöveg mögött? Figyeld meg a zenehallgatás közben: <u>“Nekeresd népe az év minden napját búbanatban élte. Csak szomorúság, bánat, gyász szántotta sűrű barázdáit majd minden homlokra.”</u>	Tanári közlés Laptop, CD
	Milyen hangszer szólaltatja meg a művet? (zongora) Melyik hangszercsoportba sorolnád a hangszert? (billentyűs). Milyen hangszercsoportokat ismerünk még? (vonós, fúvós, ütős) A hangszerek mellett voltak-e énekesek? Hányan énekeltek? /többen/. Mindenki egyénileg énekelt, vagy csoportban? /csoportban./	Frontális osztálymunka
	Hogy hívjuk azt a kisebb csoportot, együtttest, ahol többen énekelnek? (kórus) Milyen kórusokat ismertek? /fiú-, lány-, gyermek-, vegyeskórus/. A zenei műben gyermekkórus énekel, három külön szólamban.	Tanári közlés
32-35 perc A zenemű egyes részleteinek meghallgatása, elemzése Zenehallgatási készség fejlesztése	Zenehallgatás: <u>“Hol volt, hol nem volt... Figyeljetek most ránk, tündérek postáján jutott ide hozzánk ez a kicsi mese. Kezdjük is már nyomba. Elbeszélünk mindent, úgy ahogy volt, sorba! Térdig érő fűben, topolyák alatt, nefelejcs ringató csörgőpatak szaladt. Annak a pataknak van egy arany lúdja, ez Nekeresd ország. Mindenki így mondja, ez Nekeresd ország.”</u> Hogy kezdődik a mese? /nem tudjuk, hol lakik a király, a nevét sem tudjuk. Csak annyit, hogy bánata van: fázik./ Kik adják elő a zenei részletet? /énekesek/. Az ének mellett szerepel-e még benne valami más? /nem, próza is van/. A mesélő szerepe, hogy elmondja a történetet.	Frontális osztálymunka Laptop, CD
35-41 perc Zenehallgatási készség fejlesztése	1. Milyen volt a király? Magányos és önző volt. Mitől lett boldog? /a szeretet felmelegítette/ Zenehallgatás: <u>“Akármit csinállok, reszketek és fázom, kintől, fájdalomtól orromat se látom, testem kék és lila, ujjaim vörösek, szememből könny helyett jéggyöngyök görögnek.”</u>	Frontális osztálymunka Laptop, CD

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
	2. Milyen volt a kislány?/bánatos, mert a babája elázott, de mégis jószívű és segítőkész./ Zenehallgatás: <u>Kislány: “Ejnye, de rossz bácsi vagy te, király bácsi!” Király: “Én? Miért vagyok rossz bácsi? “ Kislány: “Azért, mert leszedetted a házunk tetejét!” Király: “Nézd csak, hogy fázom, reszket kezem, lábom.” Kislány: “Add csak a kezed, megmelegsik, addig dörzsölgetem.”</u>	Frontális osztálymunka Laptop, CD
Zenehallgatási készség fejlesztése	3. Miként melegszik fel a király szíve? Zenehallgatás: <u>“Nicsak, Uram fia! Nézzetek csak oda! Lekíváncozik a királyról a suba.” Kislány: S mondd csak: igaziból van-e koronád? Ó, milyen gyönyörű! S micsoda szép subád van!” Nézzetek csak, öröm, mosoly ült ki a király arcára: A kicsi lánykát a karjára vette, kihűlő szívét is véle melengette. A hideg tőle már messzire távozott, belsejében eztán meleg szív lakozott.”</u>	Frontális osztálymunka
	4. Hogyan viselkedett a nép? /alárendelték magukat a királynak, hallgatták a király parancsait./ Zenehallgatás: <u>“Susogva, zizegve, lobogva, lebeque, dühödten nyargalva, erre is meq arra, csillámlott, villámlott, ripegett, ropogott a vad tűz és a láng.”</u> 5. Milyen a király és az udvari bolond viszonya? /a király az alattvalóit kérdezi meg, mert nem tud gondolkodni. Az udvari bolond pedig elég furfangos hozzá képest, s túljár az eszén./ Zenehallgatás: <u>Király: “Bölcsekkel az időt ne lopjuk, azt mondom, kérdezzétek meg az udvari bolondom! Orvos: “Hallod-e te bolond, mit csinálsz, ha fázol?” Bolond: “Hogy én mit csinálok? Reszketek, királyom.” Orvos: “És őfelségének mi szolgál javára?” Bolond: “Az, ha befűtenek!”</u>	

<i>Didaktikai feladatok, idő</i>	<i>Az óra logikai felépítése</i>	<i>Eszközök, módszerek, munkaformák</i>
Reflektálás		
41- 43 perc Az erkölcsi tanulság tudatosítása	Rövid összefoglaló: Mi a tanulsága a mesének? <i>/legyünk jószívűek, szeressük egymást, s akkor minden jóra fordul./</i> Az utolsó részben a zeneszerző játékosá teszi a művet: pozitív lezárást, boldogságot sugall számunkra! Hallgassuk meg, miként! Mire hasonlítanak ezek a dalok? (népdalok)	Frontális osztálymunka
	Zenehallgatás: <i>“Járom, járom az újvárnak az alját, az alját, új hold, fényes nap, bocsáss kaput rajta! Egy szele, két szele, hat szelemenje, hat pár hagyma, ötven dinnye, csiri pohár feneke, haj. Kurta volt az egér farka, nem foghatta meg a macska, állj ki már, te rózsaszál...”</i>	
43-45 perc Értékelés, lezárás	Az óra lezárása. Mindenki kap egy papirocskát, amelyen + és – jel látható! Írd le, hogy ezen az órán milyen jó és kevésbé jó dolgokat tanultál, tapasztaltál!Köszönöm a mai órát, viszontlátásra!	Tanári közlés

A FOGLALKOZÁS MELLÉKLETEI

1.

Nevek-tulajdonságok:

<i>Név</i>	<i>Tulajdonságok, jellemzők</i>
<i>Didergő király</i>	
<i>Kislány</i>	
<i>Udvari fűtő</i>	
<i>Udvari bolond</i>	
<i>Nép</i>	

2. Szókérték:

1. "Akármít csinállok, reszketek és fázom, hiába takargat aranyos palástom! Aki segít rajtam: koronám, kenyerem tőle nem sajnálom, véle megfélemlerem!" (KIRÁLY)	4. "Hallod-e, te bolond, szedd össze az eszed, adj nekem tanácsot, akárhonnán veszed." (ORVOS)	5. "Téli van énnálam ésszel a szelence: hideg ellen legjobb a meleg kemence. Gyűjtass be csak, komám." (UDVARI BOLOND)
8. "Felséges királyom, életem- halálom kezébe ajánlom, Most dobtam bele az utolsó forgácsot, jó lenne hívadni az udvari, ácsot!" (UDVARI FÜTŐ)	12. "Ácsi, kislány, ácsi! Azt se tudom, ki vagy, soha se láttalak, Mért haragszol reám? Sohse bántottalak!" (KIRÁLY)	13. "Minek szedtetted le a házunk tetejét? Hő is hullongárik, eső is szemerik, a mi padlásunkra az most mind beesik; Elázik a bábum kimosott ruhája, vasárnap délután mit adok reája?" (KISLÁNY)
14. "Ne félj, a babádat ruhátlan nem hagyom, Biborköntösömet feldaraboltatom. Bársonyrokolyája, selyem főköteje, Lesz ezüstköteje, aranycipellője!" (KIRÁLY)	16. "Asztalt tergetni, okrot sütögetni, fussatok a hordót csapra ütögetni, Ily kedves vendég még nem járt soha nálam, mint a saját népem - nagy Meseországban..." (KIRÁLY)	

3. Az asztalon található irodalmak, felhasznált irodalom:

- Benkő András. Zenei kislexikon. Bukarest: Kriterion, 1986. 559 p.
- Brockhaus Riemann Zenei lexikon. 3. kötet. Szerk. Carl Dahlhaus és Hans Heinrich Eggebrecht. A magyar kiadás szerkesztője Boronkay Antal. Budapest: Zeneműkiadó, 1985. 734 p.
- Földes Anna. Így élt Móra Ferenc. Budapest: Móra, 1980. 254p.
- Hegedűs Ferencné. Szóábvár. [ill. Pállay Szilvia]. Celldömölk Apáczai, 2008. 240 p.
- Heumann, Monika. Zenei lexikon gyerekeknek: a zene világának felfedezése:[hangszerek, zenetörténet, zeneszerzők, alapfogalmak]. [ford. R. Keresztény Györgyi, Reviczky Béla]. Budapest: Rózsavölgyi, 2008. 191 p.
- Dona Magdolna. Ki kicsoda a magyar irodalomban? : [általános iskola felső tagozatosainak és középiskolásoknak : segítség dolgozatokra való felkészüléshez, házi feladatok megírásához, kiselőadások tartásához, otthoni tanuláshoz]
- Móra Ferenc. Csicséri történet: mesék, versek, elbeszélések; [vál. Madácsy László; ill. Reich Károly]. Budapest: Móra, 1974. 194 p.
- Szikszayné Dobronyi Erzsébet. Zenei kislexikon: [általános iskola felső tagozatosainak és középiskolásoknak] / [írta Szikszayné Dobronyi Erzsébet]. [Debrecen] : Aquila, 2007. 297, [1] p.
- Szórakoztató zenei lexikon. Összeáll. Hölzer Tamás; [szerk. Kereszturi Szabolcs]. Budapest: Enciklopédia, 2003. 186, [1] p.
- Új magyar irodalmi lexikon. 2.kötet.[főszerk. Péter László]. Átdolg. kiad. Budapest: Akadémiai k., 2000. 803-1663 p.
- Zenei kislexikon. Összeáll. Berkiné Szalóczy Dorottya. [Budapest]: Fiesta: Saxum, 2001. 188 p.
- Zenei lexikon. 3. kötet. Szabolcsi Bence, Tóth Aladár., főszerk. Bartha Dénes. Budapest: Zeneműkiadó, 1965. 767 p.
- Zenei minilexikon. Összeáll. Sziklavári Károly. [Budapest] : Diáktéka, [2003]. 80 p.

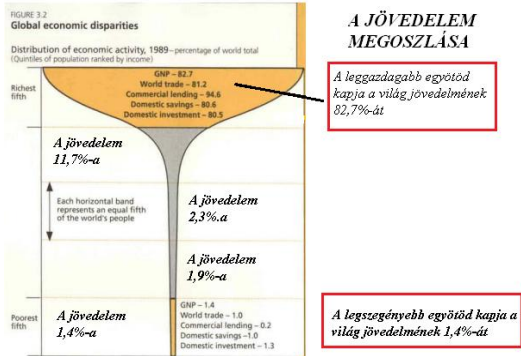
6.2.3. C) Foglalkozástervezet:

“A didergő király” mese/meseopera erkölcsi mondanivalójának napjaink problematikájára aktualizált (szegénység-gazdagság, szeretetlenség-jószívűség) könyvtári feldolgozása (Etikai megközelítés)

Helyhiány miatt e foglalkozás Fejléceként csak azokat az adatokat közlöm, amelyek eltérőek az előző foglalkozásokétól.

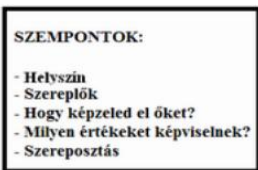
Az óra típusa: Zenei-könyvtári foglalkozás; Osztály: 9. (informatika) és 10. osztály (francia kéttannyelvű); Létszám: 20 fő; A foglalkozás ideje: 2014.10.15.

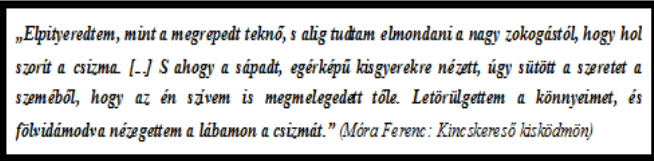
<i>Didaktikai feladatok, idő</i>	<i>Az óra logikai felépítése</i>	<i>Eszközök, módszerek munkaformák</i>
Ráhangolódás		
0-4 perc Csoportalakítás	A tanulók egy-egy képdarabot húzva elfoglalják helyüket az asztaloknál, 4 csoport alakul ki. Az asztalokon a képek eredetije található. Köszöntő. Az óra témájának meghatározása. Megbeszélés a képekről.	4 db 5 felé vágott kép Projektor, Szemléltetés Frontális osztálymunka Megbeszélés
Érdeklődés felkeltése 4-8 perc A feladat ismertetése	Mit ábrázolnak az összerakott képek? /egyszerű emberek, kéregető emberek, parasztemberek, arany, kincs, gazdagság/. Milyen viszonyban vannak egymással? /társadalmi ellentétek, szegénység-gazdagság/. A mai világban jellemzőek-e az ellentétek az emberek között? /élnek ezek az ellentétek, nagyok a távolságok az emberek között./ Hogyan lehetne őket közelíteni egymáshoz? /.../ <u>A szegénység és gazdagság közötti kapcsolat megbeszélése:</u> Feladat: A szegénységhez és gazdagsághoz íratok kulcsszavakat, gondolatokat a papírotra, pozitívat-negatívat egyaránt! Minden csoport annak megfelelően írja, hogy nála melyik kép szerepel. Osszuk meg egymással a gondolatokat! Te hogyan segítenél a szegény embereken? /.../	Csoportmunka Fehér papír Vita, Megbeszélés

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
	<u>A szegények és gazdagok közötti különbség bemutatása ábrával:</u> A JÖVEDELEM MEGOSZLÁSA A leggazdagabb egyötöd kapja a világ jövedelmének 82,7%-át A legszegényebb egyötöd kapja a világ jövedelmének 1,4%-át	Kép Laptop, projektor Szemléltetés
8-12 perc Az értékrendek megbeszélése	<u>Az egyéni értékrendek megbeszélése:</u> Papírokon láthattok különböző szavakat, amelyek értékeknek felelnek meg. Beszéljétek meg a csoportban, s fontossági sorrend szerint csoportosítsátok őket! A mai világ eléggé pénzcentrikus. Neked mennyire számít a pénz? /.../	Tanári közlés Csoportmunka Feladatlap Laptop, Projektor, szemléltetés Frontális osztálymunka
12-17 perc Tantárgyi koncentráció, irodalom	Napjainkban számtalanszor megjelennek olyan témák, melyek a szegénység- gazdagság különbségeit tárgyalják. <u>Példák az irodalomból:</u> Jókai Mór írt két könyvet, melyeknek címe a Szegény gazdagok és Gazdag szegények. Ismerős? Mi a véleményetek erről a két címről? Mítől szegény a gazdag és fordítva?	Tanári közlés Frontális osztálymunka

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
		Laptop, Projektor, szemléltetés
	Miért lehet, hogy az egyik napról a másikra változik az emberek társadalmi státusza? /munkanélküliség, bizonytalanság/ Régebben egyszerű körülmények között éltek, lépésről lépésre haladtak, s mégis boldogan élték életüket. Napjainban azonnal elvárják az anyagi biztonságot. Az emberek akkor elégedettek, ha mindent azonnal megkapnak, pedig személyes erőfeszítés nélkül nem tudunk jó eredményeket elérni. Nagyon fontos, hogy ti is törekedjete napról napra!yl	Frontális osztály-munka
Jelentésteremtés		
17-22 perc Az óra témájának meghatározása	A mai óránk témája Móra Ferenchez kapcsolódik, aki a 20. század kiemelkedő gyermek- és ifjúsági irodalom alkotója volt. Kiskunfélegyházán született, s később Szegeden élt. Élete során nagyon sokat tett Szegedért. Tudjuk-e, miként kapcsolódik Móra Szegedhez? (Móra Ferenc Múzeum: itt dolgozott; Ő volt a Somogyi könyvtár igazgatója- Móra emlékszoba).	Tanári közlés Frontális osztály-munka
Móra és Szeged kapcsolatának megbeszélése		Laptop, Projektor, szemléltetés

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
Ismeretközlés Érdeklődés felkeltése	A Szegedi Múzeum előtt található a mellszobra, s mellette Kotormány János szobra is, aki az író jobbkeze és mindenese volt. Móra szegény körülmények között élte le életét, mindez kihatott a művészetére is. „Az ember úgy végzi, mint ahogyan kezdte. Én szegény sorba születtem, lelkemben mindig megmaradtam parasztnak, írásaim kedvenc alakjait mintáztam róluk.”- írja. A szülei próbáltak neki mindent megadni, szegénységük ellenére is. Újságírással is foglalkozott, de a gyermekművek többet jelentettek számára. Nagyon szeretett volna verseket írni, próbálkozott is vele, de ebben nem volt olyan sikeres, mint a prózaírásban.	Tanári közlés Frontális osztálymunka
	“Egy rendes költőnek 30 éves korára már a 3. kötete jelenik meg, én már 40 is elmúltam mire első és utolsó kötetem megjelent.”- nyilatkozik Móra. Az egyik legjelentősebb műmese író. Mit jelent a műmese? Miben különbözik a népmesétől? <i>/írója ismert, írásban terjed/</i>	
22-23 perc A mese rövid tartalmának ismertetése	Ma egy olyan történetet dolgozunk fel, amelyet Ő írt. Felolvasom röviden a történetet: “Seholsincs ország királya, Kótyomfitty fázik. Hiába vágják ki parancsára a birodalma fáit, bontják ki és tüzelik fel a háztető gerendáit, a király egyre jobban didereg. Hirtelen jön egy kislány és...” Folytasd, fejezd be a történetet!	Tanári közlés
23-26 perc Érzelmi nevelés, empátikus készség fejlesztése	A szerepeket szétosztjuk a csoportokban: Mesélő, király, kislány, udvari bolond, udvari orvos, udvari fűtő és a nép. Válasszatok ki a számotokra legfontosabb szereplőket úgy, hogy mindenkinek legyen szerepe! A négy csoportnak szókérttyákat fogok kiosztani, melyeken látható néhány párbeszéd. Ezek segítenek nektek, de nem feltétlen kell hozzájuk igazodni. Használjátok a fantáziátok, alakítsatok saját történetet, majd mutassátok be!	Tanári közlés Csoportmunka

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
		Szókártyák
A feladat ismertetése	Figyeljete a következő szempontokra: 	Tanári közlés Laptop, projektor,
26- 38 perc kreatív gondolkodás fejlesztése	A feladat kivitelezése: A négy csoport előadja a történetét.	Csoportmunka Élő előadás, Szókártyák
38-41 perc Címadás az eljátszott történetek alapján Új ismeretanyag közlése	Felismerted-e a történet alapján, hogy melyik meséről van szó? /Igen: A didergő király/. Nem: Milyen jelképes címet adnál neki? /A fázós király, A kislány és a király, stb./ A mese nagyon megtetszett egy magyar zeneszerzőnek, aki ma is él. Szőnyi Erzsébet ebben az évben lett 90 éves. Sok zeneművet írt a gyermekek számára. A mese túl hosszú és nehéz lett volna az énekeseknek. Felkérte Orbán Éva költőnőt, hogy a meséből verset írjon, s a vers szövegét felhasználva gyermekoperát (meseoperát) írt. A zenei művekhez versek szövegeit szokták felhasználni, melynek hivatalos neve a szövegkönyv (libretto).	Megbeszélés Tanári közlés
41-43 perc A zenei mű bemutatása 2'	Egy kis ízelítőt mutatok a meseoperából. Zenehallgatás: Mesélő, kórus: "Kinek a cipője kopog a márványon? Kinek a ruhája kéklik a tornácon? Pöttömke kislány, pöttömke kislány, lenvirág szemű, rizskása fogú, szeme sírásra áll, nevetésre szája." Kislány: Ejnye, de rossz bácsi vagy te, király bácsi." Király: "Én? Miért vagyok rossz bácsi?"	Tanári közlés Laptop, Videó

Didaktikai feladatok, idő	Az óra logikai felépítése	Eszközök, módszerek, munkaformák
	Kislány: <i>“Azért, mert leszdedtetted a házunk tetejét!”</i> Király: <i>“Nézd csak, hogy fázom, reszket kezem, lábom!”</i> Kislány: <i>“Add csak a kezed, megmelegszik, addig dörzsölgetem!”</i> Kórus: <i>“Nicsak, Uram fia! Nézzenek csak oda! Lekíváncozik a királyról a suba!”</i>	Laptop, videó
Reflektálás		
43-44 perc Összefoglalás	<i>Melyik író életéről beszéltünk ma? (Móra Ferenc) Ki írt zenei művet a mese alapján? (Szőnyi Erzsébet) Mi a műfaja a műnek? (gyermekopera) Milyen hangszer szerepelt a műben? (zongora) Melyik hangszercsoportba sorolnád? (billentyűs). Milyen hangszercsoportokat ismertek még? (vonós, fúvós...)</i>	Frontális osztálymunka
44-45 perc Értékelés	Az óra lezárása. Kártyákat osztok ki, melyeken ☺ és ☹ láthatok. A mai órán szerzett tapasztalatokat írd rá: a pozitív dolgokat a mosolygós-, a többit pedig (ha van ilyen) a szomorú smiley-hoz!	Tanári közlés
Az erkölcsi mondanivaló összefoglalása	Kifelé menet dobod bele a papírt a széken elhelyezett dobozba! Mindenki kap egy kis útravalót tőlem: egy kedves idézetet! Fogadjátok szeretettel! Köszönöm a figyelmet! Viszontlátásra!	Egyéni munka
	 	Idézetek

7. Összegzés

Dolgozatom célja volt, hogy rámutassak a Móra Ferenc mese és a Szőnyi Erzsébet meseopera szoros kapcsolatára. Leendő tanárként, könyvtárosként olyan témát kívántam feldolgozni, amely aktuális és mindenekelőtt pedagógiai értékű. Összefüggéseiben igyekeztem bemutatni az író, az átdolgozó, a zeneszerző, vagyis az irodalmi mű és a zenemű közös, illetve egyedi értékeit, egyszerre vizsgálva a témát az általános és a zenei könyvtáros szemével. A meseoperánál a jellemek fejlődésére és azok a zenei megfogalmazására koncentráltam, hogy bizonyítsam, a zenével is lehet ábrázolni, nemcsak irodalmi alkotással. Fontosnak tartottam, hogy elméleti ismereteimet a gyakorlatban is kamatoztathassam. Ennek megfelelően készültek el a könyvtári foglalkozások, melyekből egyet valóban megtarthatam két osztálynak összefüggő gyakorlatom során.

A didergő király művet a születésnapj évforduló kapcsán ismételtén több városban előadták. Az általam megtekintett olyannyira nagy hatást tett rám, hogy interjút készítettem a felkészítő tanárral és az operában szereplő gyerekekkel.

Saját tapasztalatom alapján egyértelmű, hogy az egész kodályi életmű, Móra Ferenc meséje és Szőnyi Erzsébet munkássága egyaránt aktuális és értelmezhető a XXI. századi generáció számára. De csak akkor, ha megfelelő szakmai kompetenciával, tudatossággal és a korosztálynak megfelelő módszerekkel rendelkezik a zenei könyvtárpedagógus. Én ezeknek a pedagógusoknak a sorába szeretnék tartozni.

8. Mellékletek

8.1. Bibliográfia

Andóczy Balogh Éva (2008): *Észrevétlen kutatás: táblás és társasjátékok könyves környezetben*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 102 p.

Andóczy Balogh Éva, Kulcsár Marianna és Palánkainé Sebők Zsuzsanna (2006) : *Megszelídített történetek: A százholdas pagonytól Roxfortig*.

Balázs Mihály (1965): *Írók, költők az olvasókönyvekben*. In: A tanító munkája. A művelődésügyi Minisztérium Módszertani folyóirata. (3) 8. 29.

Bábosik István (1987): *Jellemformálás és jellemfejlődés*. Tankönyvkiadó, Budapest. 183 p.

Boldizsár Ildikó (2013): *Mesekalauz úton lévőknek: életfordulók meséi*. Magvető Könyvkiadó, Budapest. 431 p.

Dobszay László (1991): *Kodály után: tünődések a zenepedagógiáról*. Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet, Kecskemét. 131 p.

Gyermek-és ifjúsági irodalom II (1964): tanító és óvónőképző intézetek számára. [Kovács Endre munkája]. Tankönyvkiadó, Budapest. 231 p.

Horváth Gedeoné (1968): *Tanári kézikönyv a magyar irodalom tanításához: az általános iskolák 5. és 6. osztályában*. Tankönyvkiadó, Budapest. 330 p.

Kodály Zoltán és Vargyas Lajos [1989, szerk.]: *Közélet, vallomások, zeneélet*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 424 p.

Kodály Zoltán és Bónis Ferenc (1964, szerk.): *Visszatekintés I*. Budapest: Zeneműkiadó, 1964. 352 p.

Kulcsár Marianna, Nagy Zsuzsanna, Szöts Éva Katalin és Vóna Mária (2010): *Életre kelt mesék: családi délelőttök a gyermekkönyvtárban*. Somogyi Városi Könyvtár, Szeged. 102 p.

Szőnyi Erzsébet (2010): *Hiszek a zene erejében... : Szőnyi Erzsébet zeneszerzővel beszélget Mezei Károly*. Kairosz, [Budapest]. 107 p.

Szőnyi Erzsébet (1984): *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Tankönyvkiadó, Budapest. 97 p.

Szőnyi Erzsébet (1999, szerk.): *Kodály Zoltán nevelési eszméi a harmadik évezred küszöbén: a Nemzetközi Kodály Konferencia (1997. IX. 22-24.) Zenepedagógiai szekciójának anyaga*. Kodály Intézet, Kecskemét. 128 p.

Szőnyi Erzsébet (1982): *Kodály Zoltán zenepedagógiai elvei és munkássága*. TIT, Budapest. 15 p.

Turmezeyné Heller Erika és Balogh László (2009): *Zenei tehetséggondozás és képességfejlesztés*. Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület, Debrecen. 316 p.

Berkiné Szalóczy Dorottya (2001, összeáll.): *Zenei kislexikon*. Fiesta: Saxum, [Budapest]. [189] p.

8.2. Webográfia

90 év a komolyzenében: Szőnyi Erzsébet. <<http://mno.hu/grund/90-ev-a-komolyzeneben-szonyi-erzsebet-1227023>> [2014. 07. 15.]

90 éves lett Szőnyi Erzsébet. A Hír Tv interjúja Szőnyi Erzsébettel.

<<http://mno.hu/10perc/90-eves-lett-szonyi-erzsebet-1228235>> [2014. 07. 14.]

Aiszóposz tanmesék- fabulák

<http://tanulas.network.hu/blog/tanulas_klub_hirei/aiszoposz_tanmesek_fabulak_1> [2014. 07.10.]

Gábor Adrienn: *Érzelmi nevelés zenével és játékkal.*

<<http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/GaborAdrienErzelmi.pdf>> [2014. 06. 18.]

“Ha nem éli át az ember, hozzá se fogjon.” : Születésnap beszélgetés Szőnyi Erzsébettel.

<http://www.kulturpart.hu/zene/42073/ha_nem_el_i_at_az_ember_hozza_se_fogjon> [2014. 08. 22.]

Hollós Máté: *Szelídség és szigor. A 85 éves Szőnyi Erzsébet köszöntése.*

<http://www.muzeikalendarium.hu/muzsika/index.php?area=article&id_article=2887> [2014. 07. 10.]

Az ifjúsági író. Földes Anna Móra Ferencről. <http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/kiallitas/mora/ifjusagi/ifjusagi.html>

[2014. 07. 01.]

“A királyt senki sem szerette.” Interjú Szőnyi Erzsébettel. Miskolci Operafesztivál 2009.

<http://www.operaportal.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=38282> [2014. 06. 10.]

Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója.

<http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 14.]

Megszületett Móra Ferenc író, újságíró, muzeológus. <<http://ezenanapon.hu/07/19/megszuletett-mora-ferenc-iro-ujsagi-ro-muzeologus-kincskereso-kiskodmon/91597>> [2014. 06. 10.]

Nincs panasz. *A didergő király.* Gyermek- és ifjúsági színházi online folyóirat.

<<http://spiritusz.hu/folyoirat/179-didergokiraly.html>> [2014. 07. 01.]

Szeretet és jószág. Interjú Szőnyi Erzsébettel. Miskolci Operafesztivál 2009.

<http://www.operaportal.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=38278:szereket-es-josag&catid=11:interjuk&Itemid=15> [2014. 07. 01.]

Szőnyi Erzsébet: *Zenepedagógiánk jelene és jövője: Összefoglaló-gondolatébresztő-vitaindító.*

<http://www.muzeikalendarium.hu/muzsika/index.php?area=article&id_article=3109> [2014. 07. 20.]

Szőnyi Erzsébet életműve. Az Erdélyi Tündérkert Alapítvány és a Marosszéki Kodály Zoltán Gyermekkar Közös honlapja.

<http://www.erdelyitunderkert.hu/szonyi_erzsebet> [2014. 07. 10.]

Szőnyi Erzsébet életrajza.

<http://fidelio.hu/fidipedia/klasszikus/zeneszerzo/szonyi_ersebet_1> [2014. 07. 11.]

Szőnyi Erzsébet zeneszerző : portré előzetes.

<<https://www.youtube.com/watch?v=87noF2CfnjE>> [2014. 07. 01.]

Szőnyi Erzsébet zeneszerző és zenepedagógus. A Hegyvidékújság cikke Szőnyi Erzsébetről.

<<http://www.hegyvidekujsag.eu/kultura/szonyi-ersebet>> [2014. 06. 20.]

Szőnyi Erzsébetet köszöntötték.

<http://fidelio.hu/edu_art/hirek/szonyi_ersebetet_koszontottek> [2014. 06.25.]

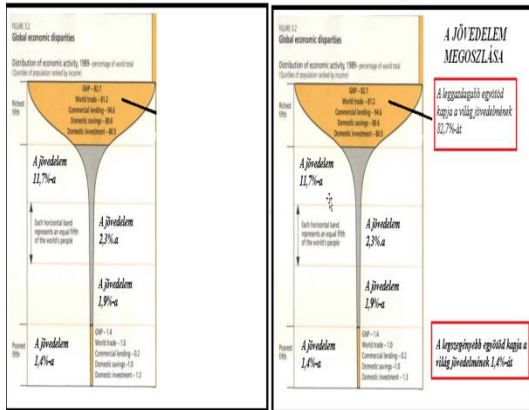
8.3. A harmadik foglalkozás (Etikai megközelítés) mellékletei

1. Csoportalakító képek:

2. A tábla képe (vetítés)

ÉRTÉKRENDEK	
SZORGALOM	HÁLA
BOLDOGSÁG	PÉNZ
KITARTÁS	EGYÜTTMŰKÖDÉS
SZERETET	MÁSOK ELFOGADÁSA
ŐSZINTESÉG	BÉKE

IRODALOM

MÓRA FERENC és SZEGED

Mesélő, király, kislány, udvari orvos, udvari bolond, udvari fűtő, nép

SZEMPONTOK:

- Helyszín
- Szereplők
- Hogy képzeled el őket?
- Milyen értékeket képviselnek?
- Szereposztás

3. Szókártyák:

1. "Akármit csinállok, reszketek és fázom, hiába takargat aranyos palástom! Aki segít rajtam: koronám, kenyerem tőle nem sajnálom, véle megfélelem!" (KIRÁLY)	4. "Hallod-e, te bolond, szedd össze az eszed, adj nekem tanácsot, akárhonnán veszed." (ORVOS)	5. "Téli van énnálam ésszel a szelence: hideg ellen legjobb a meleg kemence. Gyűjtass be csak, komám." (UDVARI BOLOND)	11. "Ejnye, de rossz bácsi vagy te, király bácsi!" (KISLÁNY)
12. "Ácsi, kislány, ácsi! Azt se tudom, ki vagy, soha se láttalak, Mért haragszol reám? Sohse bántottalak!" (KIRÁLY)	2. "Ki tud orvosságot a király bajáról, hol az a bölcs ember, aki jót tanácsol?" (NÉP)	9. "Vágjátok ki ketten minden ékességét, a szőlő szőlőnek arany vengyegjét, a mosolygó almát, a csengő barackot, hányjátok a tűzre minden kis harasztot! Seíles ez országban amíg erdőt látnak, kandelion kibőlésé addig ne hagyjátok. Jaj, mert mindjárt megvesz az Isten hidege, csak úgy kikölköl, már az ajkam is bele!" (KIRÁLY)	10. "Fűtetek, mert megvesz az Isten hidege, csak egy fogam van már, az is vacog bele!" (KIRÁLY)
8. "Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, Most dobtam bele az utolsó forgácsot, jó lenne hívatni az udvari, ácsot!" (UDVARI FŰTŐ)	13. "Minek szedtetted le a házunk tetejét? Hó is hullongázik, eső is szemezik, a mi padlásunkra az most mind beesik; Elázik a bábum kimosott ruhája, vasárnap délután mit adok reája?" (KISLÁNY)	15. "Olyan meleg van itt, hogy sok egymagamnak, Juttatok belőle, aki fázik, annak!" (KIRÁLY)	16. "Asztalt terígetni, ökröt sütögetni, fassatok a hordót csapra ütögetni, Ily kedves vendég még nem járt soha nálam, mint a saját népem - nagy Meseországban..." (KIRÁLY)

4. Értékelő papír, útravaló

„Elpityeredtem, mint a megrepedt teknő, s alig tudtam elmondani a nagy zokogástól, hogy hol szorít a csizma. [...] S ahogy a sápadt, egérképű kigyerekre nézett, úgy sütött a szeretet a szeméből, hogy az én szívem is megmelegedett tőle. Letörölgettem a könnyeimet, és fölvidámodva nézegettem a lábamon a csizmát.” (Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön)

5. Az asztalon található irodalmak, felhasznált irodalom:

- *Dona Magdolna*. Ki kicsoda a magyar irodalomban? : [általános iskola felső tagozatosainak és középiskolásoknak : segítség dolgozatokra való felkészüléshez, házi feladatok megírásához, kiselőadások tartásához, otthoni tanuláshoz]
- *Földes Anna*. Így élt Móra Ferenc. Budapest: Móra, 1980. 254 p.
- *Jókai Mór*. Szegény gazdagok: regény. Budapest: Szépirodalmi Kiadó, 1959. 422 p.
- *Jókai Mór*. A gazdag szegények. Budapest: Móra, 1977. 255 p.
- *Móra Ferenc*. Csicséri történet: mesék, versek, elbeszélések; [vál. Madácsy László ; ill. Reich Károly]. Budapest: Móra, 1974. 194 p.
- Új magyar irodalmi lexikon. 2. kötet. [főszerk. Péter László]. Átdolg. kiad. Budapest: Akadémiai kiadó, 2000. 803-1663 p.

9. „A didergő király” meseopera előadásai

9.1. Az utóbbi 10 év magyarországi bemutatói, előadásai

1. BUDAPEST, 2003. Június.

Fellépők: Kossuth Lajos Általános Iskola. Közreműködés a Szőnyi Erzsébet *A didergő király* című gyermekopera bemutatóján.

2. KECSKEMÉT, 2004. június 7.

Fellépés: Kodály fesztivál. Erdei Ferenc Művelődési Központ.

3. MISKOLC, 2009. Június 13.

Fellépés: Miskolci Operafesztivál. *Fellépők:* A Fazekas Általános Iskola, Gyermekkar és Vonószeneke; Az Egressy Béni - Erkel Ferenc Alapfokú Művészetoktatási Intézmény előadása.

4. MISKOLC, 2010. június 12.

Fellépés: Kamaraszínház. *Fellépők:* A miskolci Fazekas Általános Iskola előadása.

5. SZEGED, 2014. május 17.

Fellépés: Szent-Györgyi Albert Agóra, Díszterem. *Fellépők:* Rókusi Általános Iskola.

6. SZEGED, 2014. október 2.

Fellépés: Szent-Györgyi Albert Agóra, Díszterem. *Fellépők:* Rókusi Általános Iskola.

9.1.1. „A didergő király” előadás visszhangja (Miskolc, 2009.)

30. ábra: Szőnyi Erzsébet zeneszerző az előadók körében

Forrás: <http://www.operaportal.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=38282>[2014. 10.01.]

Fotó: Vajda János

A miskolci előadás után a gyerekekkel készített interjúk bizonyítják a mű pozitív hatását. Egyikük röviden összefoglalja a történetet: “Van egy király, aki fázik, s jön egy kislány, aki megszabadítja ettől a rossz érzéstől. A királyt senki sem szerette, csak azt tették, amit mondott, és amikor a kislány törődni kezdett vele, a szíve felmelegedett, és ezért érezte magát jobban.”⁶⁷ A mű erkölcsi mondanivalóját foglalja össze. A szeretethiányt és a kiszolgáltatottságot felváltja a szeretet eljövetele és a szív felmelegedése. A zeneszerző nagyon szép történetet zenésített meg, amely nem túl könnyű, s nem is túl nehéz. Nemcsak énekesek számára készült, hanem volt benne dráma és tánc is, amelyet össze kellett hangolni az énekes részekkel. Mindez magas fokú koncentrációt igényelt, a gyermekeknek sokfelé kellett figyelniük, pontosan kellett belépniük az adott helyeken. Nagyon összetett, volt benne egy-két zeneileg nehezebb rész, de kitartással és megfelelő akarattal megtanulták a gyermekek.

9.1.2. „A didergő király” - A Rókusi Általános Iskola előadása (Szeged, 2014.)

31. ábra: Magony Viktória (8. a) a mesélő szerepében

Forrás: <<https://www.youtube.com/watch?v=HvI0MIcYqfg>>[2014.10.01.]

⁶⁷ Interjú Szőnyi Erzsébettel. “*A királyt senki sem szerette.*” Miskolci Operafesztivál 2009.

<http://www.operaportal.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=38282> [2014. 06. 10.]

A nyár elején olyan előadást láthattam, amelyre korábban nem volt alkalmam.⁶⁸ Ez az előadás *A didergő király* című meseopera volt. A Szegedi Rókusi Iskola adta elő. Ismertem a Móra mesét, de ilyen megzenésített történetet még sosem láttam. Az előadáson megismerhettem egy kedves, ugyanakkor nagyon tanulságos történetet, különösen tehetséges gyermekszínészek előadásában, valamint egy nagyon ötletes rendezés keretein belül.

A zeneszerző többször nyilatkozott arról, hogy miért ez a téma ragadta meg képzeletét. A gondolataival azonosulni tudok: a szeretet; az őszinte érzelmek, melyek a mesében vannak, magukkal ragadtak engem is. Kiváló munkát végzett, a zene végig nagyon kifejező volt és remekül harmonizált a történettel. Az előadáson részt vett a 90 éves zeneszerző is, akit születésnapja alkalmából köszöntöttek.

A meseopera nagyon meghatott, erkölcsi tanulsága tudatosult bennem. Az előadás sokszínű volt: a gyermekek személyisége-, a kiválasztott szereplők-, a rendezői ötletek és a díszletek-, valamint a szereplők éneke miatt.

A szereplők szakmailag megállták helyüket. A főszereplőket emelném ki: a királyt, a kislányt és a mesélőt. A mesélőt alakító ifjú hölgy (Magony Viktória, 32. ábra) nagyon tisztán és érthetően énekelte végig a szerepét. A királyt alakító színész, Altorjay Tamás operaénekes, hiteles alakítást nyújtott. Többször láttam őt a Szegedi Nemzeti Színház előadásain, ahol komoly művekben szerepelt. A legfontosabb pillanat a király szerepében az, amikor jó emberré válik. Altorjay Tamás nagyon jól kifejezte a királyban rejlő két ellentétet: az önző-, majd a szerető király szerepét. A kislány szerepét Kopasz Helga tanuló játszotta. Szép énekhangja mellett a mesében lévő kislány szerepét hűen játszotta. A színészek mellett a rendezőt is dicséret illeti: nagyon jó szereplőket választott a különböző karakterek megszemélyesítésére. A gyermekek ruhái különböző színűek voltak, jellegzetes vidám színekkel ábrázolták az operában lévő eseményeket (pl. narancssárgával a lángot). 2014. Október 16-án a felkészítő tanárral (Dr. Liptákné Klement Ágnes) és néhány gyerekkel interjút készítettem a meseopera kapcsán, amely nagyon jól sikerült. A gyerekek nagyon értelmes válaszokat adtak, s átfogó képet kaphattam az egész előadás menetéről. A mellékletben olvasható az interjú tartalma.

A Rókusi Iskola előadása felejthetetlen élményt nyújtott számomra: a gyerekeken látszott, ahogyan átlényegültek a szereplőkkel együtt, s együttéreztek velük. A történet maga napjainkban is nagyon aktuális mondanivalót hordoz és nyugodtan ajánlanám a felnőttek

⁶⁸ Első benyomásaimat azonnal papírra vettem. Ennek tudatosan nem stilizált változatát adom itt közre.

számára, hogy legalább egyszer tekintsék meg és komolyan gondolkozzanak el a történet tanulságain. Az egész előadás alatt azt éreztem, hogy a szeretet és a boldogság mindenkit elragadott. Remélhetőleg a közönségben is mindenki megértette a történet háttérében megbújó tanulságokat!

9.3. Interjúk a Szegedi Rókusi Általános Iskola előadóival

9.3.1. A felkészítő tanárral, Dr. Liptákné Klement Ágnessel:

1. Miért ezt az operát választotta, hogy betanítsa? Volt-e köze Szőnyi Erzsébet aktuális 90. születésnapjának ebben?

Hát igen, kifejezetten Szőnyi Erzsébet köszöntése, 90. Születésnapja alkalmából készült, őt köszöntöttük ezzel az operával. Erre az alkalomra tanultuk meg.

2. Mennyi időt igényelt az opera betanítása?

Szinte a tavalyi teljes tanévet. Szeptemberben kezdtük el, szeptember közepén és egészen májusig. Május 17-dikén volt azt hiszem a bemutató, Szőnyi Erzsébet születésnapja alkalmából és szinte az egész tanévben ezzel foglalkoztunk. Jó, voltak mellette kisebb feladataink is, de a tanévet végigkísérő feladat ez volt.

3. Mi volt a legnehezebb a tanításban?

Hát, maga a zene. Magának a zenének a hangzása. Ugye, egy kortárs zenéről van szó, tehát nem könnyű. S emellett, nem csak a zenét kellett megoldani a gyerekeknek, hanem színpadi mozgással együtt. S ami miatt még a gyerekeknek nehéz dolga volt, ott az előadás során én már nem tudtam nekik segíteni vezényelni, nem tudtam őket irányítani. Ott már tulajdonképpen szinte magukra kellett hagynom a színpadon őket.

4. Milyen zenepedagógiai módszerekkel ismertette meg a gyerekeket? Milyen módszerek alapján tanította az operát?

Hallás után tanultuk a szólamokat, először csak szólampróbák voltak, külön szoprán, alt, mezzo, s aztán később kezdődött a többszólamú éneklés, s utána lépett be a zongora kísérete, majd a mozgások. Ilyen fokozatosan zajlott az egész.

5. Ezek a gyerekek normál osztályban tanulnak, vagy zenei tagozatos osztályokból jöttek?

Ének tagozatos osztályok, 5-8. osztályig.

6. Milyen pedagógiai elveket követett a betanításban? Van-e a Kodály zenepedagógiai módszerének hatása abban, hogy ezek a gyerekek meg tudták tanulni a művet?

Természetesen, nagy szerepe volt benne, ahogyan ének órákon is, s ahogyan ez az énekkari munkában is ez megnyilvánul. Kifejezetten összeállítottam olyan hallásfejlesztő feladatokat, amik az operának a nehezebb részeit készítették elő.

7. Voltak-e elméleti, mese felkészítő órák, beszélgetések a történetről vagy a történet és a zene megismerése együtt zajlott?

Javarészt együtt zajlott, de ahogyan említette már egyik gyermek, az alsó tagozatosok Karácsonyra éppen ezt a mesét adták elő a karácsonyi ünnepségükön, s én elhívtam őket egy kóruspróbára, s így láthatták a kórustagok is dramatikus játék formájában a mesét.

8. Mennyivel nehezebb egy meseopera betanítása egy kórusműhöz képest?

Nehezebb, azért, mert többfelé kell figyelni, s nincs tanári irányítás az előadáskor. Nincsenek avizók, nem tudok mutatni dinamikát, tehát nehezebb.

9. Kit hogyan választott ki a szerepre? Volt-e a gyerekeknek kérése azzal kapcsolatban, hogy melyik szerepet szeretnék betölteni?

Részben volt. Az udvari bolond szerepére például jelentkezett egy kislány. Mondta, hogy nagyon szeret viccelődni, s szerinte ez neki nagyon testhezálló szerep lenne, s ő is kapta meg ezt a szerepet. S én is őt alkalmasnak tartottam. A többi szerepre a kollégáimmal konzultáltam, a néptánc kollégával együtt választottuk ki, aki megalkotta a koreográfiáját ennek a darabnak. Fontosnak tartottuk, hogy zeneileg és mozgáskultúrájában is felkészültek legyenek a gyerekek a szerepre.

10. Ön szerint, a gyerekeknek mennyire tetszett a kiválasztott szerepük, mennyire tudtak azonosulni a szereplőkkel a szólisták?

Szerintem élvezték, s megtiszteltető volt számukra, hogy külön szerepet kaptak.

11. Elégedett volt-e a májusi előadással, sikert aratott-e?

Nagyon elégedett voltam.

12. Úgy tudom, hogy a májusi előadáson jelen volt a zeneszerző is. Sikerült-e beszélni vele? Mi volt a véleménye?

Igen, nagyon tetszett neki. Több helyen köszöntötték Szőnyi Erzsébetet az országban, most a születésnapja alkalmából, s máshol is előadták ezt az operáját. Azt mondta, hogy nagyon tetszett neki a mi operaelőadásunk.

13. Milyen tapasztalatokkal gazdagodtak a meseopera betanulása kapcsán, az első előadás után?

A második előadáson már felszabadultabbak voltak a gyerekek. Nagyon szépen megoldották a feladataikat. Még talán annyit, lesznek még előadásaink, s talán a színészi játékot lehetne kicsit felszabadultabban kezelni a színpadon, még ez jó lenne.

14. Úgy tudom, most októberben előadták a meseoperát az Agórában. Mikorra várható még előadás?

November 26-án lesz, a Vántus István Szegedi Napokon, itt Szegeden. Ott kértek fel, hogy ennek a programsorozatnak a keretében adjuk elő újra az operát. Majd tavasszal is elő fogjuk adni. Az Éneklő Ifjúság Napok itt Szegeden kerülnek megrendezésre, s arra is kértünk felkérést, hogy előadjuk.

15. Vannak-e további tervek a meseoperát illetően? Tervez-e újabb meseoperát betanítani?

Még kaptunk felkérést itt egy Szegedi Általános Iskolában, hogy menjünk és mutassuk be, ezt azt hiszem januárban fog bekövetkezni. Most egyelőre újabb operát nem tervezek betanítani.

9.3.2. Interjú az előadásban szereplő gyerekekkel

1. Mesélj arról, hogy érezted magad a próbákön és az előadásön!

Gyerek 1: Hát, én azt mondanám a próbákról, hogy elég nehéz próbák voltak , mert oda kellett figyelni az éneklésre is, illetve a színpadi mozgásra is. Én jól éreztem a próbán magam. Tehát, összekovácsolódott a csapat és jó volt.

Gyerek 2: Szerintem a próbákön elég sokat dolgoztunk és viszonylag sokat haladtunk. Gyorsan is kellett haladni, mivel csak pár hónapunk volt az előadásig. Én is jól éreztem magam a próbákön, de nehéz volt az éneklésre és a mozgásra is egyszerre odafigyelni.

Gyerek 3: A próbákön én úgy éreztem, hogy péntek délutánonként mindenki már fáradt volt. Nehezebb volt a koncentráció, de sikerült úgy megcsinálnunk, ahogyan azt a Tanárnő szerette volna. Én jól éreztem magam, néha kicsit fáradt voltam, de a figyelmet azt muszáj volt megadni, úgyhogy igyekeztem odafigyelni mindenre.

2. Szerinted hogy sikerült az előadás?

Gyerek 1⁶⁹: Jól sikerült, nagyon jól sikerült.

Gyerek 2: Az előadás szerintem jól sikerült, s megérte, hogy ennyit dolgoztunk rajta.

Gyerek 3: Szerintem mindent megérte az előadás, főleg, hogy utána még szeptemberben is elő kellett adni. Én abszolút pozitív visszajelzéseket kaptam, negatív véleményeket nem hallottam róla, tehát valószínűleg, jól végeztük a munkánkat, amire megkértek minket.

3. Énekeltél-e már hasonló darabban?

Gyerek 1: Hasonló darabban még nem szerepeltem, illetve nem énekeltem, de szeretnék.

Gyerek 2: Én sem szerepeltem még ilyen darabban, nem is énekeltem ehhez hasonlót.

Gyerek 3: Semmi ilyesmire még nem volt példa.

4. Játszol-e valamilyen hangszeren? Segített-e a zene megértésében az, hogy tanultál hangszeren játszani?

⁶⁹ A kötelező anonimitás miatt nem tudom itt közölni adatközlőim (a gyerekek) nevét.

Gyerek 1: Három-négy évet furulyáztam, most három éve klarinétozom, s nagyon sokat segített a zene megértésében a hangszeren játszás.

Gyerek 2: Én csak az ének óra keretében furulyázom és szerintem is könnyebb így megérteni a zenét.

Gyerek 3: Most negyedik éve, hogy zongorázom, három éve magasabb szinten, s úgy érzem, hogy sokkal könnyebb a zenét megérteni ezáltal, s sokkal nagyobb élmény a zene.

5. Közelebb vitt-e a zenéhez, az opera világának a megértéséhez az, hogy játszottál, énekeltél ebben a darabban?

Gyerek 1: Persze, szerintem igen. Közelebb kerültem a hangzáshoz, megértéséhez, előadásmódhoz.

Gyerek 2: Szerintem is közelebb vitt az opera a zenéhez. Könnyebb volt a hangokat felismerni és megérteni a zene világát.

Gyerek 3: Igen, sokat segített. Egy újabb műfajt ismertünk meg, úgy, hogy részt is vettünk benne. Sokkal egyszerűbb mostmár minden ehhez hasonlóat megérteni.

6. Miért jelentkeztl szereplőnek?

Gyerek 1: Kötelező volt szerepelni, de szerettem is volna önmagamtól is belekóstolni az előadóművészek világába. Másoknak is szerettem volna örömet okozni.

Gyerek 2: Kötelező volt úgymond szerepelni az operában, de ha nem lett volna kötelező, akkor is jelentkeztem volna, mert kíváncsi voltam, hogy milyen lehet ilyet énekelni és én sem bántam meg, hogy jelentkeztem.

Gyerek 3: Az iskolaigazgató kért meg minket rá, hogy szerepeljünk ebben az operában, s úgy gondoltam, hogy az iskolának ez egy nagyon nagy megtiszteltetés, hogy egy ilyen operát megrendezhet, előadhat, s nem bántam meg egyáltalán, hogy szerepeltem benne.

7. Milyen szerepet töltöttél be az operában?

Gyerek 1: Orvos voltam, szólószerepet kaptam. Nem volt sok a szólószerep, de elég összetett volt és nehéz volt összeilleszteni a kórossal. Először nem ment tökéletesen, de azután már nem okozott problémát.

Gyerek 2: Nekem nem volt szóló szerepem, hanem a kórusban énekeltem és elég nehéz volt, hogy mikor kell belépni, de azután sikerült megvalósítani. Minél többet énekeltük, annál könnyebb volt megtanulni és a zongora is segített.

Gyerek 3: Én sem kaptam szóló szerepet, ugyanúgy kórustag voltam. Bonyolult volt eleinte, de idővel, ahogyan az operát tanultuk, s már minden szempontból jobban tudtuk, egyszerűbb volt a mozgáshoz hozzáilleszteni. Itt is voltak nehézségek, de mindig sikerült megoldanunk.

8. Ismerted-e korábbról az eredeti mesét?

Gyerek 1: Én nem ismertem a mesét, viszont, mikor elkezdtek a próbákat, megszerettem, s érdekelt, hogy mi lesz a végén az operának, s amikor előadtuk, ez hatalmas nagy élmény lett.

Gyerek 2: Én csak hallottam erről a meséről, még nem olvastam. Amikor elmondták, hogy ezt az operát fogjuk előadni, akkor elolvastam a mesét. Nekem tetszett a mese, mert a szomorúságot a hideggel írta le az író.

Gyerek 3: Igen, ismertem. Hét éves koromban, amikor megtanultam olvasni, ez volt az első mese. Nagyon szerettem. Mikor még tanultuk az operát, az alsósok is előadták nekünk a prózai verzióját. Nekem ez nagyon tetszett.

9. Mennyire befolyásolt a zenei mű megértésében, előadásában az, hogy ismerted a mesét?

Gyerek 3: Amikor tanultuk az egyes tételeit a műnek, úgy éreztem, hogy az érzelmeket, az indulatokat, vagy éppen a hangulatot hogyan kell benne elképzelni. Nagyon sokat befolyásolta a mese ismerete az opera tanulását. A zene nagyon sokat fejezett ki: a szomorúságot jól lehetett érezni, valamint a boldogságot is nagyon tükrözte a zongora és a zene.

10. Számodra milyen tanulságul szolgált a darab?

Gyerek 1: Olyan tanulságot adott, hogy ha van valami célunk, s el akarjuk érni, akkor ne adjuk rögtön fel, hanem küzdünk érte.

Gyerek 2: Tanulságul azt vonhatom le a meséből, hogy szeretet nélkül nem leszünk soha boldogok.

Gyerek 3: A mese tanulsága az volt, hogy szeretet nélkül, s családtagok nélkül az emberi élet nem sokat ér.

11. Szerinted miért zongorakiséretet írt a zeneszerző ehhez a műhöz?

Gyerek 1: Szerintem különleges volt a darabunk, mert csak zongora volt benne. Szerintem ez azért lehet, hogy csak zongora szerepel benne, hogy a kórus jobban ki tudja fejezni magát, s ne a hangszerek legyenek a fő elemek a műben.

Gyerek 2: Én láttam egy másik videót, amelyben ugyanezt a darabot adták elő, több hangszer kíséretével. A mi előadásunkban csak zongora volt, s sokkal jobb volt. Szerintem szebb egy hangszerrel.

Gyerek 3: Lehet, hogy azért, mert a zongora az egy olyan hangszer, amellyel nagyon sokféle stílust, érzelmet lehet kifejezni. Vannak olyan hangszerek, amelyek erre nem alkalmasak, de a zongora igen.

12. Az operával, a tanulásával, a bemutatással kapcsolatban mondd el, mit érzel, mi volt jó vagy nagyon nehéz, stb...

Gyerek 1: Nagyon nehéz volt megoldani egyben mindent, ugyanis voltak színpadméretek, kellett figyelni az éneklésre, a tiszta hangokra, a mellettünk lévő társunkra, hogy hogy énekeljünk, hogy helyezkedjünk el. Oda kellett figyelni a mozgásra, a tanárookra, s a kíséretre is. Nekem az a véleményem az első előadásról, hogy nagyon jól sikerült. Az első előadásnál azt éreztem, hogy kicsit mindenki izgul. Viszont, amikor már jobban előadtuk, belejöttünk az operába, akkor már bátrabbak voltunk, s elő tudtuk adni izgulás nélkül az operát.

Gyerek 2: Nagyon nehéz volt az operát megtanulni. Amikor a saját szólamunkat énekeltük egyedül, akkor nem volt olyan bonyolult, de amikor az össze szólam együtt énekelt, nagyon kellett figyelni rá, hogy tiszta legyen, s mindegyik hang a helyén legyen. Ehhez jött a mozgás, ami

először nehéz volt, de idővel ez is egyre könnyebb lett, s azután az opera is egyre könnyebb lett számunkra. Voltak olyan helyek, melyeket nagyon sokáig kellett gyakorolni, hogy minden rendben legyen. A második előadáson már minden sokkal jobban zajlott. Ekkor már nem nagyon izgultunk, de szerintem az első előadás volt a legjobb, mert akkor jobban figyeltünk mindenre, hiszen ekkoradtuk elő először. Megakartuk mutatni, hogy ügyesek vagyunk.

Gyerek 3: Az első előadás után annyiben változott a hozzáállásom, hogy úgy gondoltam, hogy ha már ennyire jól sikerült, hogy újra elő kell adnunk, ez egy megtiszteltetés, s a munkánk nem volt hiábavaló. Örültem neki, hogy még egyszer előadhatjuk. Az első előadás előtt nagyon izgultam, de ahogy kiértünk a színpadra, már elengedtem magam. Végül is, engedtem, hogy vigyen magával az opera, tehát jól éreztem magam. A második előadáson már nem izgultam, hanem azt szerettem volna, hogy még jobban sikerüljön, mint az előző.

10. Kodály Zoltán és Szőnyi Erzsébet gondolatai a zenéről és a zenepedagógiáról

“Zeneoktatásunk alapja az éneklés, ez az elsőrendűen fontos zenei tevékenység. Az óvodában megkezdett vokális indítás folytatódik az egész zeneoktatásban, iskolában, zeneiskolában, szakiskolán és főiskolán. Ha hangszert nem is tanul a gyermek, az éneklésen keresztül közelebb juthat a zenéhez, annak megismeréséhez.”⁷⁰

“A technika századában is maradnak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be.”⁷¹

“A kodály koncepció nemcsak a zenei nevelésnek egy sajátos módja, hanem hatása döntően megmutatkozik a teljes ember nevelésében, a mély humánus kialakításában, az esztétikum iránti fogékonyság kifejlesztésében.”⁷²

“Európában a zenetanítás ősidők óta fontos része volt a nevelésnek. A zene az ember összes többi kulturális tevékenységéhez hasonlóan szükséges az élethez, [...] A zenét (a művészetet) érteni és tanulni kell, hiszen ha már csak tetszik, akkor már csak a tudatlanoknak jó.”⁷³

⁷⁰ SZŐNYI Erzsébet. *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1984. 30 p.

⁷¹ SZŐNYI Erzsébet. *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1984. 57 p.

⁷² SZŐNYI Erzsébet. *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1984. 66 p.

⁷³ Nikolaus Harnoncourt nyilatkozik a Kodály Zoltán nevelési célokról / Új utak a zeneértés felé/.

„Kodály mondta: minden ember annyit ér, amennyit a többieknek használ, amennyit a nemzetének használ.”⁷⁴

„Bárcsak minden magyar szülő rajongani tudna gyermekéért, mi más tarthatja meg e kis népet. Csak az a közösség életképes, amely közvetlenül, a saját példájával nevel, gondoskodik, s nem tartja katasztrófának, ha sok mindent fel kell áldoznia az utána jövőkéért.”⁷⁵

„Zene nélkül semmiféle nevelés nem lehet teljes. Eddig a görög-nevelés érte el a test-lélek harmonikus művelését. Benne a zene központi helyet foglalt el.”⁷⁶

"A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be." ⁷⁷

"A zene múlhatatlan része az egész emberi műveltségnek... így hát magától értetődő volt, hogy a zenét be kell kapcsolni az iskolai tárgyak közé." ⁷⁸

"Az általános iskola célja: a teljes embert megalapozni. Zene nélkül nincs teljes ember... Jó mérnök, vegyész stb. lehet valaki, ha tizenöt éves koráig rá sem gondol. De zeneértő nem lehet,

Kodály Zoltán nevelési eszméi a harmadik évezred küszöbén: a Nemzetközi Kodály Konferencia (1997. IX. 22-24.) Zenepedagógiai szekciójának anyaga. Szerk. Szőnyi Erzsébet. Kecskemét: Kodály Intézet, 1999. 23 p.

⁷⁴ *Kodály Zoltán nevelési eszméi a harmadik évezred küszöbén: a Nemzetközi Kodály Konferencia (1997. IX. 22-24.) Zenepedagógiai szekciójának anyaga. Szerk. Szőnyi Erzsébet. Kecskemét: Kodály Intézet, 1999. 23 p.*

⁷⁵ *Ugrin Gábor nyilatkozik a szülők hatásáról. / Idézet egy hetilapból/.*

Kodály Zoltán nevelési eszméi a harmadik évezred küszöbén: a Nemzetközi Kodály Konferencia (1997. IX. 22-24.) Zenepedagógiai szekciójának anyaga. Szerk. Szőnyi Erzsébet. Kecskemét: Kodály Intézet, 1999. 48 p.

⁷⁶ *Kodály Zoltán nevelési eszméi a harmadik évezred küszöbén: a Nemzetközi Kodály Konferencia (1997. IX. 22-24.) Zenepedagógiai szekciójának anyaga. Szerk. Szőnyi Erzsébet. Kecskemét: Kodály Intézet, 1999. 59 p.*

⁷⁷ *KODÁLY Zoltán: Visszatekintés I. Szerk. Bónis Ferenc. Budapest. 1964. 90 p.*

⁷⁸ *Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója. Beszéd a dunapataji művelődési ház avatásán, 1966.*
<http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 14.]

ha hatéves korában (s játékosan még előbb) nem kezdik rendszeresen nyitogatni-gyakorolni a fülét... A zene ügye az általános iskolában nem is a zene ügye elsősorban. Közönségnevelés=közösségnevelés."⁷⁹

"...a zeneképzést tulajdonképpen már az óvodában kell elindítani, hogy a gyermek a zene alapelemeit korán idegezze be, mert a zenei hallásra való nevelés csak ezzel a korán meginduló alapos munkával válhat eredményessé."⁸⁰

"Mit kellene tenni? Az iskolában úgy tanítani az éneket és zenét, hogy ne gyötrelem, hanem gyönyörűség legyen a tanulónak, s egész életére beleoltsa a nemesebb zene szomját... Sokszor egyetlen élmény egész életére megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszerezni az iskola kötelessége."⁸¹

"Zeneértővé... csak aktív zenei tevékenység tehet, pusztá zenehallgatás magában nem elég."⁸²

"Ha egy szóval akarnók jellemezni e nevelés lényegét, az a szó nem lehetne más, mint: ének... Mechanizálódó korunk olyan úton halad, melynek végén az ember géppé válik. Ettől csak az ének szelleme véd meg."⁸³

"Az iskolákban majd akkor lesz jó zenetanítás, ha előbb jó tanárokat nevelünk... kevés az olyan tanár, aki a hallást és az általános zenei műveltséget fejlesztené... jó irodalom is szükséges, amely a gyermekeknek és a hallásgyakorlásban kezdőknek hozzáférhető."⁸⁴

⁷⁹ Kodály Zoltán *zenepedagógiai koncepciója*. Közönségnevelés, 1958.

<http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 06.]

⁸⁰ Kodály intézet. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. *Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója*.

Nyilatkozat a "Fiatalok" című lapban, 1941. <http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 13.]

⁸¹ Kodály intézet. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. *Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója*.

Gyermekkarok, 1929. <http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 13.]

⁸² Kodály intézet. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. *Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója*.

333 olvasógyakorlat - Utószó az új kiadáshoz, 1961. <http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 12.]

⁸³ Kodály intézet. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. *Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója*. Zenei nevelés Magyarországon, 1966. <http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 13.]

"Minden népnek van egy sereg népdala, amely oktatásra kiváltképpen alkalmas. Ezeket jól kiválogatva, a népdal lesz a legmegfelelőbb tananyag, hogy rajta a gyermekeknek az egyes zenei elemeket bemutassuk és tudatosítsuk ezeket... Mielőtt más népeket akarunk megérteni, magunkat kell megértenünk. Semmi sem alkalmasabb erre, mint a népdal. És az idegen országok népdalainak megismerése a legjobb út az idegen népek megismeréséhez. Mindezen fáradozások végcélja abban áll, hogy a tanulókkal megismertessük és megszerettessük a múlt, a jelen és a jövő klasszikusait." ⁸⁵

"A néptáncoknak helyet kell juttatni az iskolai testnevelésben... A zene és testmozgás ősi kapcsolatai a civilizációban erősen meglazultak. Ha most magasabb síkon megpróbáljuk helyreállítani, ahol lehet: nem visszafelé megyünk az ősalapok felé, hanem előre a civilizációból a kultúra felé." ⁸⁶

"Az éneklés az aktív zenélés legtermészetesebb módja." ⁸⁷

"A léleknek a zene ugyanúgy nélkülözhetetlen, mint a testnek a levegő: erőt, támaszt és boldogságot ad a mindennapokban és az ünnepeken, gyermeknek, felnőttnek egyaránt. Mindazok, akik értik és élvezik a jó zenét, és életük természetes részévé teszik azt, minden bizonnyal gazdagabb életet élnek, mint azok, akik e téren igénytelenek. Fel kell nevelni a zeneértők generációit – szép, jó, értékes zenei anyaggal, jó módszerrel, elkötelezetten, és ami nagyon fontos: szívvel- lélekkel. A zenei nevelés ugyanis nemcsak a zeneművészet malmára

⁸⁴ Kodály intézet. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. *Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója*. A komoly zene népszerűsítése. Előadás New Yorkban, 1946. <http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 11.]

⁸⁵ Kodály intézet. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem. *Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója*. A népdal szerepe a zenei nevelésben, 1966. <http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 12.]

⁸⁶ *Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciója*.

Magyar testnevelés, 1943. <http://kodaly.hu/hu/kodaly_zoltan/koncepcio> [2014. 07. 14.]

⁸⁷ Gábor Adrienn. *Érzelmi nevelés zenével és játékkal*.

<<http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/GaborAdrienErzelmi.pdf>> [2014. 06. 18.]

hajtja a vizet, hanem nyitottá teszi az embert más művészetek befogadására is, egyúttal igényességre és életszeretetre nevel.”⁸⁸

“...hogy mikor kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt találtam felelni: kilenc hónappal születése előtt. Első percben tréfára vették, de később igazat adtak. Az anya nemcsak testét adja gyermekének, lelkét is a magáéból építi fel. Ha az anya alkoholista, ez rányomja bélyegét a gyermekre. Ha pedig zenei alkoholista – így nevezném, aki csak rossz, selejtes zenével él –, okvetlenül meglátszik a gyermekén. Ezért ma még tovább mennék: nem is a gyermek: az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.”⁸⁹

“...kiemeli a szülő szerepének fontosságát a zenei nevelésben, de kifejezi az általános értelemben vett zenekultúra hatását is, amelynek kialakítása a nemzedékek felelőssége.”⁹⁰

„... a nevelésben a három-hét éves kor sokkal fontosabb a következő éveknél. Amit ez a kor elront vagy elmulaszt, később helyrehozni nem lehet. Ezekben az években eldől az ember sorsa jóformán egész életére.”⁹¹

„Az óvó munkája nélkülözhetetlen, nemcsak az egyéni, hanem a nemzetnevelés szempontjából is. A leggondosabb családi nevelés sem adhatja meg, amit az óvó nyújt: az emberi közösségbe való beilleszkedést.”⁹²

„Zenében is pótolhatatlan az óvó munkája. A szülők ritkán törődnek idejekorán a zeneérzék fejlesztésével, s a legfigyelmesebb és legvagyonosabb szülők sem tudják, bármi gondos zenetanítás mellett megadni gyermekeiknek a társas nevelést, pedig az a zene kezdőfokán hatalmas segítség. A legtöbb gyermek nem jut hozzá, hogy természetes zeneösztönét idejében

⁸⁸ U. o.

⁸⁹ Gábor Adrienn. *Érzelmi nevelés zenével és játékkal*.

<<http://www.nyeomszsz.org/orszavak/pdf/GaborAdrienErzelmi.pdf>> [2014. 06. 18.]

⁹⁰ HELLER Erika, Turmezeyné és BALOGH László: *Zenei tehetséggondozás és képességfejlesztés*. Debrecen: Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület; Nitra: Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra. 2009. 245 p.

⁹¹ KODÁLY (1964) i. m. 92.

⁹² U. o. 94.

foglalkoztassa. Ez pedig fejlesztés híján eltompul, az emberek többsége zenétlenül megy végig az életen, s még jó, ha nem sejtí, mit vesztett.”⁹³

„Amit a gyermek az óvodában kap, az egyúttal a közléleknek lesz alkotó eleme.” (Imre Sándor)⁹⁴

„Az általános emberi lélekfejlesztés mellett a zenében a magyarrá nevelésnek olyan eszközét bírjuk, amit semmiféle más tantárgy nem pótol. Tantervünk rettentő zenétlensége, sőt zeneellenessége ezért súlyos kára a nemzetnevelésnek is.”⁹⁵

„Óvodáskorban a magyarság tudat alatti elemeinek beültetése, lassú kifejllesztése a feladatunk. A tudat alatti magyarság első talpköve a nyelv, második talpköve a zene.”⁹⁶

„Maradjon a tulajdonképeni népdal a maga csonkíthatatlan teljességében az erőteljes népé, vagy akár az érettebb ifjúságé: a kisdedek számára gondoskodjunk olyan dalokról, amelyek a népdalok motivumaiból alakítva, úgy a zene, valamint a szöveg tekintetében is a gyermekek kedélyéhez illők s annak helyes irányban való fejlesztésére alkalmasak.”⁹⁷

„Legfontosabb a megelőzés. A nevelésben is. Az elemi már hiába küzd az előbb beszívott zenei mérég ellen. A védekezést, a védőoltást már az óvóban el kell kezdeni, ha már a nyilvános és magánéletben keringő zenei mérég ellen nincs orvosság.”⁹⁸

„A mai műveltség írás nélkül elképzelhetetlen. Az országok műveltségi színvonalát az analfabéták számával mérik.”⁹⁹

„Akinak nincs kezében a műveltség megszerzésének elemi eszköze, el sem tud indulni a műveltség felé.”¹⁰⁰

⁹³ U. o.

⁹⁴ U. o.

⁹⁵ KODÁLY (1964) i. m. 95.

⁹⁶ U. o.

⁹⁷ U. o. 98.

⁹⁸ U. o. 113.

⁹⁹ U. o. 117.

¹⁰⁰ U. o.